Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, [БУРЯ]АДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

[19]21 оной ... гарана | № 276 (17399) | 1986 оной ноябриин 29, суббото | Сэн 3 мүн.

СССР-эй болон Индиин харилсан ажаллалга, холбоо барисаан хадаа эб найрамдалта политикын горитой ехэ эрхэ нүхэсэл болоно, уласхоорондын харилсаанда зохёон байгуулхы үүргэ дүүргэнэ.

М. С. ГОРБАЧЕВ.

[ХА]НИ НҮХЭСЭЛ БА [ХАР]ИЛСАА ХОЛБООНОЙ [АШ]А ТУҺАДА

...рин 27. (ТАСС-...). Мүнөөдэр үг-...эй ЦК-гай Гене-...арь М. С. Гор-... резиденцидэ ...дын хэрэгүүдэй ...ан Датт Тива-... финансын ми-... Пратап Синг-... СССР-тэхи элшэн ... Натх Кауль гэг-...жа хөөрэлдөө.

... харилсаануу-... хүгжөөхын, гол ...ко болон эрдэм-... харилсаа-...хын тулада дээ-... М. С. Горбачев ... премьер-министр ... хоёрой хоорон-... уулзалгаһаа бодо-... дые хэхэ тухай ...өрэлдөөн болоо.

...зэндэ Э. А. Ше-... Ф. Добры-...һан байна.

...эй, соёл болон ...шанда (ДСНК) ... институдай сту-...өөдэр ород хэ-... дуу гүйсэдхэн, ...ые угтаба. Эндэ ...лой общественн ...етскэ Союзай ... гэһэн общест-... КПСС-эй ЦК-... секретариин ...бо.

...тын мэдээжэ ..., «Арадуудай ... найрамдал бэхи-... уласхоорон-... шангай лауреат ... Али, тэрэшэлэн ... хоёр бүлгэмэй ... совет айлша-... М. С. Горба-... Инди: хани нүхэ-... саа холбоон» гэ-... зицинуудтай та-... СКО ба ОДСС-эй ...эдтэй хөөрэл-... бухы Индиһээ Де-

лидэ суглараһан хани нүхэсэлэй бүлгэмэй отделенинүүдые толгойлогшонортой М. С. Горбачев уулзаһан байна.

М. С. Горбачевто хандан, албанай хэрэгээр манай орондо ерэлгэтнай хоёр оронойнмай харилсаануудай хүгжэлтэдэ шухала нэмэри болоно гээд ОДСС-эй түрүүлэгшэ Бали Рам Бхагат хэлээ. Инди болон Советскэ Союз үнинэй ханинар. Тэдэнэй хани нүхэсэл бэе бэеэ ойлголсохо ябадалда, адли тэгшэ эрхэнүүдтэ үндэһэлнэ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин табиһан эб найрамдалта дурадхалнуудые манай орон бухы хэмжээгээр һайшаан дэмжэнэ гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ. Рейкьявигта болоһон советамерикан дээдэ тушаалтадай уулзалга дээрэ танай зориг түгэлдэр эдэбхи үүсхэлнүүдтэ бидэнэр онсо сэгнэлтэ үгэнэбди. Ядерна дайнай аюул руу энэ дэлхэйгээ түлхижэ байгшадта дэлхэйн арадууд өөһэдынгөө эрид шэнга үгые хэлэжэ шадаха ба хэлэхэ ёһотой гэһэн Танай һанамжые бидэнэр зүбшөөнэбди, нүхэр Генеральна секретарь, Танай хэлэһэн үгэнүүд хадаа манай ядерна орёо бэрхэшээлтэ үе сагта шэнээр бодомжолгын, шэнэ философиин бодото жэшээ болоно. Мүнөө үе сагай онсо шухала асуудалнуудые шиидхэлгээр Советскэ Союзай хараа бодолдо, совет арадай ажабайдалда шэнэ шэнжэ шанар олгоһон КПСС-эй XXVII съездын үндэр уг зорилгонуудта Индиин арад үндэр сэгнэлтэ үгэнэ. Тэрэшэлэн хүндэ хүшэр үедэ Советскэ Союзай Индиин талада ходо байһан ушарта үндэр сэгнэлтэ үгэнэбди. Национальна нэгэдэлыемнай, газар дайдымнай бүтэн бүрин байлгые һандарган, гадаадын харата хүсэнүүдэй Индидэ эсэргүү үгэсэлгэ хэжэ байһан мүнөө үедэ Советскэ Союзай нүхэр ёһоной дэмжэлгэ эли тодоор харагдана гээд Б. Р. Бхагат онсолон тэмдэглээ.

Индиин общественн бүридэлэй элдэб түлөөлэгшэд Советскэ Союзтай хани нүхэсэлдөө эгээл үндэр дээдэ сэгнэлтэ үгэдэг гэжэ ИСКО-гой президентскэ соведэй гэшүүн, Индидэ Советскэ Союзтай хани нүхэсэлэй түлөө гэһэн хүдэлөөндэ үнинэй хабаадагшадай нэгэн В. Р. Кришна Айер хэлээ. Хоёр оронойнмай арадуудай үе сагай гүн гүнзэгыһөө эхи захатай хани нүхэсэл эб найрамдал, хани нүхэсэл ба харилсаа холбоон тухай түүхэтэ договороор бэхижүүлэгдэнхэй. мүнөө бодото үйлэ хэрэгүүдээр гэршэлэн харуулагдана.

Тэрэшэлэн генеральна секретарьнууд: ОДСС-эй — К. Р. Ганеш, ИСКО-гой — Литто Гхош гэгшэд совет хүтэлбэрилэгшые амаршалһан байна.

* * *

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев мүнөөдэр үдэшэлэн совет посольстводо Индиин Республикын премьер-министр Раджив Гандиин хүндэлэлдэ обед үгөө.

Р. Гандитай хамта гадаадын хэрэгүүдэй министр Н. Д. Тивари, Индиин правительствын бусад гэшүүд, парламентаринар, политическэ элитэ ажал ябуулагшад, худалдаа наймаанай, эрдэм болон соёлой бүлэгөөрхидэй, олониитын түлөөлэгшэд обед дээрэ байлсаа.

Э. А. Шеварднадзе, А. Ф. Добрынин, Генеральна секретарьтай суг ябалсаһан бусад хүнүүд эндэ байлсаа.

Обед дээрэ М. С. Горбачев, Р. Ганди үгэ хэлэһэн байна.

В. БАЙДАШИН,
А. БЕЛИКОВ,
Г. ШИШКИН.

АЗИДА ТОГТУУРИТАЙ БА АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ ХАНГАЛГА— ХАМТЫН УГ ЗОРИЛГО МҮН

Индиин парламентаринартай уулзалга

ДЕЛИ. (ТАСС). Ноябриин 27-ной үдэһөө хойшо М. С. Горбачев Индиин парламентда Индиин Республикын парламентын хоёр палатын — Арадай палатын ба Штадуудай Соведэй гэшүүдтэй уулзаба.

Индиин Премьер-Министр Р. Ганди, совет талаһаа — Э. А. Шеварднадзе, А. Ф. Добрынин уулзалгада хабаадаһан байгаа.

Индиин Вице-Президент, Штадуудай Соведэй түрүүлэгшэ Р. Венкатараман парламентын гэшүүдэй үмэнэһөө совет хүтэлбэрилэгшые амаршалба.

Эрхэ сүлөөгэйнгөө түлөө Индиин тэмсэлдэ танай агууехэ хүтэлбэрилэгшэ В. И. Ленинэй ехэ туһаламжа, дэмжэлгэ үзүүлдэг байһан тухайнь Инди халуунаар дурсана гэжэ тэрэ хэлээ. Совет арад тухай манай омогорхол танай революциин үе саһаа эхитэй байна. Манай агууехэ поэт Рабиндранат Тагор 1930 ондо Советскэ Союзда ошожо ерэхэдээ, танай революциие «шэнэ үе саг» гэжэ нэрлээ һэн. Манай халуун дурлалаар хүреэлэгдэһэн Премьер-Министр Джавахарлал Неругэй 1927 ондо танай орондо ошоходонь, түсэблэлгын экономико тэрэндэ ехэтэ һайшаагдаһан байгаа. Советскэ Союзда боложо байһан хубилалтануудые Неру харахадаа, түүхын хүгжэлтые зүрхэ сэдьхэлээрээ мэдэржэ, манай Индидэ тэрэниие шудалха шухала гэжэ тэмдэглээ һэн.

Парламентын делегацинуудай ходо ходо Советскэ Союзһаа Индидэ ерэдэг, манай парламентаринарай иимэ делегацинуудай Советскэ Союзда ошодог байһан ушар баримта эндэ, Индиин парламентда, суглараад байһан бидэнэй зүрхэ сэдьхэлдэ урма баяр түрүүлнэ. Иимэ харилсаа холбоон манай арадуудай хоорондохи хани барисаае бэхижүүлнэ, социально-политическэ байгууламжа тухай эрдэм мэдэсээр нэгэ нэгэеэ баяжуулха арга олгоно.

Юрэнхы дээрээ индиин-совет экономическа харилсаан өөрсэ шухаг, халан абамаар зүйл болоно гэжэ Вице-Президент мэдүүлбэ. Энэ харилсаа холбоомнай нэгэ нэгэеэ хүндэлэлгын гол ёһондо үндэһэлнэ, ондоо ямаршье эрхэ байдалтай холбоогүй байна.

1971 ондо хоёр ороной хоорондо гар табигдаһан эб найрамдал ба хани барисаан тухай договорые үндэрөөр сэгнэхэдээ, энэ договор ёһотойл түүхэтэ үйлэ хэрэг болоно гэжэ тэрэ онсолон тэмдэглээ. Тэрэ хүсэн түгэс Волго мүрэнэй нангин һайхан Ганг мүрэнтэй ниилэн урдалгын һүлдэ болоно.

Джавахарлал Неругэй хэлэһэн үгэнүүдые һануулхые хүсэнэб: «Советскэ Союз бидэнэртэ олон үнэтэ шухаг бэлэгүүдые барьа, гэбэшье хани барисаан хадаа эгээл үнэтэ бэлэгынь мүн».

Уулзалга дээрэ М. С. Горбачев үгэ хэлэбэ.

М. С. ГОРБАЧЕВОЙ хэлэһэн үгэ

Хүндэтэ господин Вице-Президент!

Хүндэтэ Премьер-Министр!

Хүндэтэ господин парламентын түрүүлэгшэ!

Хүндэтэ парламентын гэшүүд!

Индиин гол трибуна дээрэһээ үгэ хэлэхэ нэрэ хүндэдэ хүртэбэб. Энэ трибуна Джавахарлал Неруе, Индира Гандиие болон энэдхэг арадай бусад агууехэ түлөөлэгшэдые һанана ёһотой.

Хэдэн арбан жэл соо эндэ соностоһон эб найрамдалай ба хүсэрхэлгые зайсуулан саралгын һургаал хүн түрэлтэнэй ухаан бодолдо орон нютагтайнь, тэрэнэй эртэ урдын арадай ажабайдалай философитой нягтаар холбогдодог гээшэ.

Танай ороной олон миллион эрхэтэдэй һанал бодол болон хүсэл эрмэлзэлгэнүүдтэй дэлхэй дээрэхи оршон байдалые нягтаар холбожо, уласхоорондын байдалай ямар байһан тухай өөһэдынгөө хараа бодолые Эсэгэ оронойнгоо үмэнэһөө эндэ тааандтай хубаалдахые хүсэнэб.

Манай хоёр арадта адли үнэтэй сэнтэй юумэн тухай, тэдэнэй зүрхэ сэдьхэлые тэн адляар хүдэлгэжэ байһан юумэн тухай би хэлэхэ байнаб. Манай хоёр агууехэ нацинуудай хүн түрэлтэнэй бага бэшэ хуби болодог байгаа хадань энэ трибуна дээрэһээ хэлэгдэһэн юумэнэй гансал Индидэ соностохогүй байһанда этигэн найдахые хүсэгдэнэ.

СССР-эй болон Индиин харилсан ажаллалга, холбоо барисаан хадаа эб найрамдалта политикын горитой ехэ эрхэ нүхэсэл болоно, уласхоорондын харилсаанда зохёон байгуулхы үүргэ дүүргэнэ.

Мүнөө үеын үндэһэн шухала асуудалнуудаар Советскэ Союзай болон агууехэ Индиин хараа бодолой дүтэрхы байһаниинь, эб найрамдал ба адли тэгшэ эрхэтэй харилсаа холбоондо, буу зэбсэгүүдые хуряалгын ба ядерна дайнай аюулые зайсуулан саралгын хэрэгтэ тэдэнэй талархажа байһаниинь арсашагүй.

Хүн түрэлтэндэ тохёолдуулагдажа байһан энэ шахардуу шанга үе сагта ядерна дайнай аюулһаа газар дэлхэйн арадуудые аршалан абархын тула, ээрхэлгэ зонхилолгогүй, хүсэрхэлгэгүй, арад бүхэнэй хүгжэлтынгөө харгы замые эрхэ сүлөөтэйгөөр һунган шэлэжэ шадаха ёһотой. Тиимэ байдал дэлхэй дээрэ байгуулхын тула эсэшэ сусашагүйгөөр ажаллахые шиидэнхэй байһамнай арсашагүй.

Имагтал уласхоорондын харилсаанай хэрэгтэ түрүүлэн Советскэ Союзай ба Индиин хоорондохи холбоо барисаанда тогтоогдоһон юумэнэй политическэ шэнэ бодол гэжэ нэрлэгдэдэг байһаниинь намда ойлгосотой.

Ниитэ-политическэ байгуулалтада, үзэл сурталда, национальна, соёлой ба ондоо онсо зүйлнүүдтэ бии байһан илгаанууд манай хөөрэлдөөндэ һаад тойбо ушаруулдаггүй байна. Энэ хадаа бусадта харгы замыень зааһан тон шухала удха шанартай жэшээ болоно.

Национальна омогорхолоо, өөһэдынгөө үнэтэ шухаг зүйлнүүдые, аша туһые хангалтагүй юумэндэ оруулангүй, арад бүхэн, орон бүхэн ниитэ хүн түрэлтэнэй хүгжэлтэ дэбжэлтые аршалан абарха гол зорилгоёо түйлаха хүсэл эрмэлзэлээ бэелүүлжэ шадаха уялгатай.

Энэ талаар бидэ ниитэ нэгэнбди гэжэ һананаб. «Үнэн хэрэг ханинарые батаар нэгэдүүлдэг» гэһэн энэдхэг арадай сэсэн мэргэн үгые эндэ сэдьхэлээ ханангяар дурдаха байнаб. Манай үе сагай үнэн хэрэг, бултанда адли тэгшэ аюулгүй байдал хангахын түлөө харюусалгатай байһан тухай үнэн хэрэг. Тэрэ хэзээ хэзээнзэйхидэ орходоо бидэниие ехээр нэгэдүүлнэ.

Ядерно-замбуулинай үе сагай үнэн хэрэг бухы хүнүүдые — политическэ үзэл бодолһоонь, үзэл сурталһаань, шажан мүргэлдэ хабаатай байлгаһаань ба бусад илгаануудһаань дулдыдангүй — хүн түрэлтэнэй амгалан тайбанаар ажаһуухынь тула ниитэ нэгэн асуудал тухай хамтаараа бодомжолхые, хамтаараа ажалаа ябуулхые баадхана.

Энээнһээ бидэ ерээдүйдэ этигэл найдал олонобди. Мүнөө дээрээ зарим гүрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэ этигэл найдалай тиимэшье ехэ бэшэ байгаа һаань, энэ ушар манай һанаае зобооногүй. Хэзээ нэгэтэ тэдэнэр энэ үнэн хэрэгые, энэ бодото байдалые анхаралдаа абаха ёһотой бшуу. Саашадаа үни удаан саг соо холые хаймадан хаража шадангүй байгаагүй һаа, болоо юм ааб даа.

Манай элинсэг хулинсагууд Эхэ оронойнгоо зүрхэ сэдьхэлэй ба ухаан бодолой баялигуудые нээхын, арьбадхахын тула гурбан далай гаталжа, Инди хүрэдэг байһан юм.

Мүнөө бидэ хоёр талын олон янзын харилсаа холбооной гол ёһонуудые бэхижүүлхын, тэрээндэ шэнэ хараа түсэбүүдые нээхын тула Индидэ ерээд байнабди.

Совет-индиин харилсаанай түүхэдэхи эгээл ехэ шэнэ хэлсээндэ—экономическа ба техническэ харилсаан тухай шэнэ хэлсээндэ гар табигдаба.

Ниитэ хүн түрэлтэнэй үнэтэ шухаг баялиг болохо амгалан байдал түбхинүүлгэдэ тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэдтэй хамта үшөө дахин туһалхаяа бидэ эндэ ерээд байнабди.

Энэ үглөөгүүр Премьер-Министр господин Раджив Ганди бидэ хоёрой гараа табиһан дэлхэй дээрэ ядерна буу зэбсэггүй, хүсэрхэлгэгүй байлгын гол ёһонууд тухай декларации энэ агууехэ уг зорилгодо алба хэхэ юм.

(Эхин. Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

ДЭЛХЭЙ ДЭЭРЭ ЯДЕРНА БУУ ЗЭБСЭГГҮЙ, ХҮСЭРХЭЛГЭГҮЙ БАЙЛГЫН ГОЛ ЁҺОНУУД ТУХАЙ ДЕЛИИН ДЕКЛАРАЦИ

...түүхынгээ эгээл ...хаһада дэлхэйн ...од байна. Олон ...эй турша соо ...бии болгоһон бү-... ядерна зэбсэг ... гадна, хүниие ...эй дээрэхи бухы ...үгы хэхэ хилэдээ ...байна гээшэ. ...эй үнэхөөрөө бү-...ал хангаһан эб ... шэнэ һургаал, ... шэнэ бодомжо ... ядерна үе сагта ... бии болгохо ...ланайхиһаа бүри ...н зүб байдалтай ... хүнүүд ажаһуу-... Ядерна аюулһаа ...дүйдэ ямаршье ...үлөөгээгүй мэдэ-... ходо һүрдэжэ ...рэ байдалда хүн ...жаһууха эрхэтэй. ...й дээрэ тогтоод ...н байдал хубил-... буу зэбсэгһээ, ... болон бэе бэ-...еһаа, һүрдэлгэ-...жэглэлгэһээ сүлөө ...эн байгуулха хэ-

...ажалан бидэнэртэ ...дэлхэй мүнөө үеын ...йн зондо хэрэгтэй, ...ы хүн түрэлтэнэй ... харюусаһан юу-...ын ээлжээнэй ан-...улха ёһотойбди. ... арад бүхэнэй ажа-... сүлөө байха, эб ... оршондо зол ...эмэлзэхэ эрхэнүү-...ээр мэдэрэгдэхэ ...э хэрэглэлгэһээ, ...ээ заналгаһаа ог-... хэрэгтэй. Соци-...ическэ, үзэл сурта-...рад бүхэнэй өөрын ...эрхэнь заабол хүн-... ёһотой болоно. ...зэбсэгэй нөөсэнүү-...э болголго, зам-...зэбсэг зохёон бии ...дерна дайн хэзээдэшье болохо ёһогүй, тэрээндэ илагша байхагүй гэһэн бултанай һанамжые буруу һүрэнэ.

Хүн түрэлтэнэй табанай нэгэ хуби болохо нэгэ миллиардһаа олон манай аха дүү хоёр оронуудай эрэшүүл, эхэнэрнүүд болон хүүгэдэй зүгһөө олониие усадхалгын буу зэбсэггүй, дайн байлдаагүй дэлхэй байгуулга хангамаар хэмжээ ябуулгануудые хойшолуулангүйгөөр бэелүүлхые уряалан, бухы оронуудай арадуудта болон хүтэлбэрилэгшэдтэ бидэнэр хандана̄бди.

Өөһэдынгөө оронуудай болон бухы хүн түрэлтэнэй хуби заяанай түлөө хамтын харюусалгатай байһанаа гүн ухаанһаа ойлгожо, ядерна буу зэбсэггүй, хүсэрхэлгэгүй, дэлхэйе байгуулгын гол иимэ ёһонуудые дурадханабди.

1. Энхэ тайбанаар зэргэ оршолго уласхоорондын харилсаануудай бухы талын гурим болохо ёһотой:

Бэе бэетэеэ зүришэлдэлгын орондо хани харилсаа хангалга, арсалдаатай асуудалнуудые политическэ эбэй ёһоор сэрэгэй хэрэгсэлнүүдые хэрэглэнгүй шиидхэлгэ батадхаһан шэглэлтэйгээр уласхоорондын харилсаануудые ядерна үе сагта шэнэдхэн хубилгаха шухала.

2. Хүнэй ами наһан хадаа эгээл үнэтэй сэнтэй юумэн гээд тоологдохо ёһотой:

Гансал хүнэй зохёохы агуу ухаан бодолой хүсөөр эб найрамдалай оршон байдалда хүн түрэлтэнэй саашанхи хүгжэлтэ болон дэбжэлтэ хангагдана.

3. Хүсэ хэрэглэхэгүй ябадал хүн түрэлтэнэй хамтын байдалай үндэһэн болохо ёһотой:

Хүсэ хэрэглэлгэ болон һүрдэхөөлгэ, адли бэшэ байдал болон дарлалга, арһанай үнгөөр гү, али шажан мүргэлэй болон үндэһэ яһанай талаар газаашалга дээрэ байгуулагдаһан философи болон политика хүн түрэлтэнэй ажаһуудалай гол ёһодо таарахагүй байна. Иимэ ябадал хадаа хүнэй үндэр һайхан хүсэл эрмэлзэлые һалгаана, хүнэй этигэжэ ябаһан һайн һайханиие буруушаана, Хоорондоо хэзээдэшье эблэрхэгүй байдалай үндэһэ табина.

4. Бэе бэеһээ айха, һүрдэхэ болон бэе бэеэ һэжэглэхэ ябадалые бэе бэеэ ойлголго, этигэлгэ һэлгэхэ ёһотой:

Оронуудай болон арадуудай хоорондо тогтоһон бэе бэедээ этигэхэгүй, бэе бэеһээ айха, бэе бэеэ һэжэглэхэ ябадал бодото ажабайдалые ойлгон харалгые буруу болгоно. Эдэ бүгэдэ дэлхэй дээрэ шахардуу байдал тогтооно, тиигэжэ уласхоорондын нэгэдэлдэ һүүлэй һүүлдэ ехэ хохидол хүргэнэ.

5. Гүрэн бүхэнэй политическэ болон экономическа бэеэ дааһан байдалтай байха тухай эрхэ заабол мэдэрэгдэхэ, хүндэлэгдэхэ зэргэтэй:

Бухы гүрэнүүдтэ экономическа үнэн зүб байдал болон тэдэнэртэ адли тэгшэ политическэ аюулгүй байдал хангахын тулада дэлхэй дээрэ шэнэ эмхи гурим байгуулха шухала. Буу зэбсэг үрдилдэн гаргалгые болюулха хэрэг хадаа иимэ эмхи гурим тогтоолгын тон хэрэгтэй зүйл болоно.

6. Буу зэбсэг гаргалгада үгтэһэн нөөсэнүүд социальна болон экономическа хүгжэлтэ хангалгада зорюулагдаһан байха ёһотой:

Иигэжэ буу зэбсэг хуряалга хадаа экономическа гэзгэдэнги болон үгытэй ядуу байдал усадхахын түлөө тэмсэлдэ хэрэглэгдэхэ нэмэри нөөсэнүүдые сүлөөлхэ байна.

7. Хүнэй адли тэгшээр хүмүүжэхэ эрхэ байдал дүүрэнээр хангагдаһан байха ёһотой:

Хүнэй адли тэгшээр хүмүүжэлгэ хангахын тулада тодорон гараад байһан гуманитарна асуудалнуудые шиидхэхэ талаар бухы оронууд хамтадаа хүдэлхэ, соёлой, искусствын, эрдэмэй, гэгээрэлэй болон медицинын талаар хоорондоо харилсаха зорилготой. Ядерна буу зэбсэггүй болон хүсэрхэлгэгүй дэлхэй энэ талаар асари ехэ арга боломжонуудые олгохо байна.

8. Хүн түрэлтэнэй материальна болон эрдэм ухаанай нөөсэ арга боломжонууд бүгэдэ дэлхэйн удха шанартай асуудалнуудые шиидхэлгэдэ зорюулагдаха ёһотой:

Бүгэдэ дэлхэйн удха шанартай асуудалнуудые, онсолходо, эдеэ хоолой, демографическа, үзэг бэшэг мэдэхэгүй ябадал усадхалгын, газарай нөөсэнүүдые гамтай һайнаар хэрэглэһэнэй үндэһэн дээрэ оршон тойронхи байгаали тэрэ зандань үлөөлгын асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэй болоод байна. Дэлхэйн океан болоод тэрэнэй оёор, замбуулинай дайда бухы хүн түрэлтэнэй эдлэхэ баялиг болоно. Буу зэбсэг хуряалга энэ зорилго бэелүүлгэдэ тон таарамжатай эрхэ байдал хангаха байна.

9. Ходо айжа, һүрдэжэ байхын орондо уласхоорондын бүгэдэ ниитын аюулгүй байдал хангагдаха ёһотой:

Дэлхэй нэгэн бүхэли юм, тиимэһээ аюулгүйньшье тиимэл байха ёһотой. Баруун зүг ба зүүн зүг, хойто зүг ба урда зүг, ниитын ямар байгуулалтатай байһанһаа, үзэл сурталай, шажан мүргэлэй болон үндэһэ яһанай илгааһаа дулдыдангүй буу зэбсэг хуряалгын болон хүгжэлтын түлөө тэмсэлдэ нэгэдэхэ зэргэтэй болоно гээшэ.

Хиналтын ба бэе бэедээ этигэлгын мүнөө дээрээ бултанда һайшаагдамаар арга боломжонуудые, нютаг нютагдахи хёморсото зүришэлдөөнүүдые зүб мүрөөрнь, эбэй ёһоор шиидхэлгые, политическэ, экономическа, гуманитарна талаар харилсалгые хэрэглэн, ядерна зэбсэг хуряаха талаар булэг хэмжээнүүдые абалгые хангаһанай ашаар уласхоорондын аюулгүй байдал тогтоогдохо аргатай.

10. Ядерна буу зэбсэгһээ сүлөө, хүсэрхэлгэгүй дэлхэй байгуулхын тулада буу зэбсэг хуряалгада шэглүүлэгдэһэн бодото ба хойшолуулагдашагүй хэмжээнүүдые абаха хэрэгтэй.

Энэ хадаа иимэ хэлсээнүүдые баталһанай ашаар хангагдаха гэбэл:

— байгша зуун жэлэй дүүрэтэр ядерна зэбсэгэй нөөсэнүүдые бүхыдэнь усадхаха;

— бухы хүн түрэлтэнэй баялиг болохо замбуулинай дайдада ямаршье буу зэбсэг гаргахагүй;

— ядерна буу зэбсэг туршалгые бүхыдэнь хорихо;

— олониие усадхалгын шэнэ түхэлэй буу зэбсэгүүдые зохёон бии болголгые хорихо;

— химическэ буу зэбсэг хорихо ба нөөсэнүүдыень усадхаха;

— юрын буу зэбсэгүүдые болон Зэбсэгтэ Хүсэнүүдые бага болгохо ба усоорүүлхэ.

Ядерна буу зэбсэгэй мүнөө дээрээ үгы хэгдээгүй байһан хада энээнһээ саашадаа хойшолуулжа байнгүй ядерна буу зэбсэг хэрэглэлгые гү, али хэрэглэхэ талаар заналтые хорихо тухай уласхоорондын хэлсээ баталхые Советскэ Союз болон Инди дурадхана. Ядерна буу зэбсэг хуряалгын замда энэ хадаа тон томо бодото алхам боложо үгэхэ байгаа.

Ядерна буу зэбсэгһээ сүлөө, хүсэрхэлгэгүй дэлхэйе байгуулхын тулада хүн зоной ухаан бодолдо шэнэдхэн хубилгалга хэхэ, дэлхэйн арадуудые эб найрамдалда дуратайгаар, бэе бэеэ хүндэлдэг, гамтайгаар хандадаг байхаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэй. Дайн байлдаанай, бэе бэеэ үзэн ядалгын болон хүсэрхэлгын ёһо гуримуудые олоной дунда тараалгые хорихо, ондоо оронуудта болон арадуудта дайсан зангаар хандаха ябадалһаа арсаха хэрэгтэй болоно.

Бүгэдэ дэлхэйн удха шанартай асуудалнуудые олошоруулхагүй, тэдэниие хурсадхангүй, шиидхэлгэ тон шухала удха шанартай. Тэдэниие шиидхэлгэһээ арсаха ябадал бүри ехэ хохидол ушаруулха байна.

Хүн түрэлтэнэй урда ехэ аюул тохёолдоод байна. Гэбэшье энэ аюул усадхажа, ядерна буугүй ерээдүй руу зам гаргаха ехэ шадалтай байһандань бидэнэр этигэнэбди. Бүлэглэлдэ ородоггүй оронуудые, зургаан гүрэнэй бүлэглэлые, эб найрамдалда дуратай бухы оронуудые, политическэ партинуудые болон ниитын организацинуудые нэгэдүүлһэн эб найрамдалай түлөө тэмсэлшэдэй зэргэнүүдэй улам бэхижэжэ байһан ушар бидэнэртэ этигэл найдал, һайн һайханиие хүлеэһэн мэдэрэл түрүүлнэ. Эрид шанга, хойшолуулашагүй хэмжээнүүдые абаха саг ерээ.

М. ГОРБАЧЕВ,
Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедэй Генеральна секретарь.

Р. ГАНДИ,
Индиин Республикын Премьер-министр.

Нью-Дели, 1986 оной ноябриин 27.

СОВЕТ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭ ЭХЭ ОРОНДОО БУСАХАЯА ДЕЛИҺЭЭ МОРДОБО

ДЕЛИ. (ТАСС). КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачев Москвагаа бусахаяа ноябриин 28-да Делиһээ мордобо. Республикын Премьер-Министр Р. Гандиин ба ороной правительствын уряалаар хани ёһоной албанай хэрэгээр тэрэ Индидэ ерэһэн байгаа.

Резиденциһээ гаража, автомашинануудаар үдэшэгдэн, аэродром тээшэ ошохо замдань Индиин ниислэл хотын олон зуу мянган хүн зон М. С. Горбачевые халуунаар амаршалба.

Палам гэжэ аэродром дээрэ самолёдой гэшхүүрэй дэргэдэ Р. Ганди һамгантаяа совет хүтэлбэрилэгшэ болон тэрэнэй һамгые халуунаар үдэшөө.

Индиин правительствын, парламентариин гэшүүд, элитэ мэдээжэ политическэ ба ниитын ажал ябуулагшад, худалдаа наймаанай бүлэгөөрхид үдэшэлгэдэ хабаадаһан байгаа. СССР-һээ Индидэ байдаг элшэн сайд В. Н. Рыков, Индиһээ СССР-тэ байдаг элшэн сайд Т. Н. Кауль, мүн лэ үдэшэгшэдэй дунда байлсаа.

Аэродром дээрэ хоёр ороной Гүрэнэй тугууд намилзуулагдаа, ниидэлгын талмай дээрэ гурбан түрэлэй зэбсэгтэ хүсэнүүдэй хүндэлэлэй харуул жагсаагдаа.

СССР-эй болон Индиин Гүрэнэй гимннүүдые оркестр гүйсэдхэбэ.

М. С. Горбачев Индиин сэрэгшэдэй — ябаган сэрэгшэдэй, летчигуудай болон морягуудай жагсаалай урдуур ябажа мэндэшэлэлдэбэ. Хүндэлэлэй харуулай начальник КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарьта рапорт үгөө.

Совет агаарай онгосо Москва тээшэ шэглэн ниидэбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн. СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Э. А. Шеварднадзе, КПСС-эй ЦК-гай секретарь А. Ф. Добрынин, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо В. М. Каменцев, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туһалагша А. С. Черняев, СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй Генеральна штабай начальник — СССР-эй обороны министрэй нэгэдэхи орлогшо, Советскэ Союзай Маршал С. Ф. Ахромеев, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министрэй нэгэдэхи орлогшо Ю. М. Воронцов гэгшэд М. С. Горбачевтой хамта мордоһон байна.

БУРКООПСОЮЗАЙ СОВЕДЭЙ СУГЛААН

Буряадай эд хэрэглэгшэдэй кооперациин соведэй суглаан болобо. Тэрэ суглаан дээрэ эмхидхэлэй асуудал хаража үзэгдөө. Пенсидэ гараһантайнь дашарамдуулан, Буркоопсоюзай правлениин түрүүлэгшын уялгаһаа **Б. Г. Кушеев** сүлөөлэгдэбэ. КПСС-эй Загарайн райкомой нэгэдэхи секретаряар хүдэлдэг байһан **В. Е. Тугутов** Буркоопсоюзай правлениин түрүүлэгшээр һунгагдаба.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

УКАЗ

НҮХЭР В. Д. ИРИНЧИНОВЫЕ БАРИЛГЫН ТАЛААР БУРЯАДАЙ АССР-эй ГҮРЭНЭЙ КОМИТЕДЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭЭР ТОМИЛХО ТУХАЙ

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум тогтооно:

нүхэр **Иринчинов Валерий Дамбаевичые барилгын талаар Буряадай АССР-эй Гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшээр** томилхо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. БАДИЕВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь А. БЕРЕЩИНОВ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1986 оной ноябриин 28.

АЗИДА ТОГТУУРИТАЙ БА АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ ХАНГАЛГА—ХАМТЫН УГ ЗОРИЛГО МҮН

[Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта].

Тиихэдэ Хоёр агууехэ гүрэн дэлхэй дээрэ ядерна буу зэбсэггүй, хүсэрхэлгэгүй байдалай гол ёһонуудые бэрхэ баталхаһаа гадна, уласхоорондын харилсаануудта тэдэниие тодорхойгоор бэелүүлхэ байнхай.

Энэ зуун жэлэй һүүл болотор ядерна бүхы зэбсэггүүдые, хүн зониие хюдаха бусад зэбсэг хэрэгсэлнүүдые, шата шатаарнь усадхаха талаар январиин 15-да соносхогдоһон совет программа, уласхоорондын эб найрамдал ба аюулгүй байдал [illegible] «Делиин зургаанай» хараа бодолдо, ушар ёһо [illegible] Индиин этигэн найдажа байһыень ойлгонобди.

Зургаан жэлэй урда тэз Рейкьявигта ядерна буу зэбсэг усадхаха аргатай байһые бүхы дэлхэй ойлгоо һэн. Хоёр талын хүсэлэнтэй, харюусалгатай байгаа һаань, энээн тушаа үглөөдэршье хоорэлдэжэ болоно.

Түүхэтэ хэлсээ баталха талаар үндэһэ һуури табихын тула тэндэ, Рейкьявигта, ехэ юумэн хэгдээ.

Гэбэшье энээниие бэелүүлжэ шадаагүй байһамнай харамтай. «Стратегическэ оборонно үүсхэл» гэдэг энэ талаар бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулба.

Зүгөөр хүн түрэлтэн энээниие зүбшөөхэгүй байха гэжэ һананаб.

Мүнөө оршон байдалай ямаршье байгаа һаань, нэгэ жэлэй хугасаа соо шухала асуудал, бодото байдал болон арга боломжонууд тухай манай ухаан бодолдо, манай ойлгосодо айхабтар ехэ алхам хэгдээ бшуу.

Үнгэржэ байһан жэлдэ Индиин Премьер-Министр господин Раджив Гандитай хоёр дахин уулзаһан байнабди. Эрид эрьелтэ түйлагдажа, ядерна дайнай аюулай зайсуулан сааргадаха аргатай байһанда тэрээнтэй хэһэн хөөрэлдөөнүүд, нэгэ нэгэндээ хэһэн мэдээсэлнүүд найдал түрүүлнэ.

Ядерна зэбсэг туршалгануудые бүрин хүсэдөөр болюулха тухай асуудалда Индиин правительствын хараа бодолые бидэ үндэрөөр сэгнэнэбди. Гансаараа, мүн түрүүшынхеэ Делидэ суглараһан бүлэг зургаан гүрэнэй тоодо Инди ели бүхы ядерна тэһэлэлгэнүүдые болюулха тухай совет дурадхалые дэмжээ һэн.

Уласхоорондын аюулгүй байдалай бүгэдэ ниитын гурим тогтоолгын һанал бодой тушаа Советскэ Союзай болон Индиин хандасын тулалдажа байһаниинь бидэниие баясуулна. Делиин деклараци эб найрамдалай энэ хараа бодолые бата бэхи болгохо, шэнэ шэнжэ шанар олгохо хэрэгтэ шэнэ алхам болохо зэргэтэй.

Дэлхэй дээрэхи ямар нэгэн райондо боложо байһан хёмороо зүришэлдөөтэ, аюултай оршон байдал бүхы дэлхэйн ниитэ нэгэн байдалай аша туһада гуримшуулан һайжаруулагдаха ёһотой. Бүмбэрсэг дэлхэйн ямар нэгэн нютагта ууяжа эхилһэн дайнай дүлэн бүмбэрсэг дэлхэйе һалгааха тэһэрэлгэ хүргэхэдөө болоно байна.

Арад бүхэндэ бүгэдэ ниитын амгалан тайбан байдал [illegible] Эгээл тиимэһээ Ази түбидэ тогтууритай ба аюулгүй байдал хангаха гэшэ Индидэшье, Советскэ Союздашье хамтын хүсэлэн гол зорилго болоно.

Советскэ Союздашье гэжэ тэмдэглэхые хүсэнэб. Юуб гэбэл, Ази түбиин гурбанай нэгэ хубиинь үлүүнхиинь Советскэ Союзай дэбисхэр болоно. Харин манай ороной баруун [illegible] гарана. Европодо амгалан байдал хангаха, Азида эб найрамдал [illegible] политическэ удха шанартай. Энээнтэй дашарамдуулан, «Гэр ба эб найрамдал» гэжэ Рабиндранат Тагорой гайхамшагта романай нэрэ бидэнэй бэе [illegible] элирхэйлэн харуулна бшуу.

Манай национальна байдалай бата бэхи байхын тула бидэнэртэ амгалан тайбан байдал хэрэгтэй, амгалан байдалай сахигдахын тула тэрэнэй үндэһэ һуурине бэхижүүлхэ шухала.

Инди хадаа бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй хүдэлөөнэй түрүү гүрэнүүдэй нэгэниинь болоно, гадна тэрэ уласхоорондын эмхиин нэрэ хүндэтэй гэшүүн юм.

Эгээл тиимэһээ мүнөө бидэ дэлхэйн томо ехэ гүрэн болохо Индидэ, уласхоорондын хэрэгүүдтэ бүтэмжэтэй һайн байлгын хэмжээе дээшэлүүлхые хүсэдэг бусад олонхи гүрэнүүдтэ зорюулжа, хэдэн һанамжа дурадхалнуудые эндэ хэлэхые хүсэнэб.

Нэгэдэхинь, Ядерна зэбсэгэй үе сагта, хүнүүдэй ажабайдалда аюулай тохёолдуулагдажа, хоорондохи холбоо барисаанай болон харюусалгын гүрэн бүхэнэй ажабайдалда шухала удха шанартай боложо байхада, бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй хүдэлөөн, Африкын нэгэдэлэй эмхи, Урда Азиин нютагай харилсаанай нэгэдэл гэхэ мэтэ уласхоорондын институдуудай, эмхинүүдэй удха шанар улам үргэдэжэ байна. Иимэ эрхэ байдалда Нэгэдэмэл Нацинуудай Организациин ажал ябуулгын улам бүри ехэ удха шанартай боложо байһаниинь элитэ.

Һүүлэй үедэ гүрэнүүдэй эмхи үргэдөө, бэеэ дааһан байдалтай болоһон гүрэнүүд хоолойгоо бардаастайгаар мэдүүлнэ, уласхоорондын хэрэгүүдтэ тохёолдодог харата муухай ябуулганууд буруушаан шүүмжэлэгдэнэ.

Энэнь зарим нэгэнэй зүрхэ сэдьхэлые ханаанагүй, ООН «доротойн унаба» гэһэн үгэнүүд гарана. Гансал хөөрэлдөөнүүд бэшэ, харин тэрэнэй гэмгүй һайн ажал ябуулгада ехэ бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулха зорилготой ябуулганууд хэгдэһэн байгаа. ООН-ой бүридэлэй нилээд үргэхэдэ, тэрэнэй гэшүүдэй бэеэ даагаад ажаллалгын дээшэлхэдэ, тэрэнэй үүргэ үргэхэ байна гэжэ бидэ тоолонобди.

Ядерно-замбуулинай зэбсэгэй үе сагта 159 гүрэниие нэгэдүүлдэг ООН тэрэнэй үндэһэ һууриин табигдажа байха үедэ хараалагдаһан эб найрамдалые бэхижүүлхэ хэрэгтэ арга боломжонуудаа үргэдхэхэ зэргэтэй, үргэдхэхэшье ёһотой гэжэ ойлгонобди. Энээнэй тула нэн түрүүн политическэ шэнэ ухаан бодол бүрилдүүлхые, ажал ябуулгануудые бэелүүлхые хүсэнэбди.

Тэрэнэй хүдэлмэриие болон тэрэнэй гол органуудые демократическа шэнжэтэй болгожо, уласхоорондын энэ ехэ эмхиин арга боломжонуудые урдынхиһаа бүри ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхын түлөө Советскэ Союз оролдоно.

Тэрэнэй хэмжээгээр сэрэгэй аюулые бага болгохо олон талын түб байгуулха тухай ООН-ой Генеральна секретариин дурадхалые бидэ дэмжэнэбди.

Хөөрэлдөөнүүдые, шэнжэлэлгэнүүдые хэжэ, зууршалжа, эбсэжэ, арбитражай аргаар, сүүдээр хаража, тусхай орон нютагуудай зургаануудта хандажа гү, али хэлсээ хэжэ, гүрэнүүдэй хоорондохи арсалдаануудые амгалан ёһоор шиидхэхэ талаар ООН-ой уставаар хараалагдаһан бүхы аргануудые дүүрэн хэмжээгээр хэрэглэдэг болохо шухала гэжэ бидэ тоолонобди.

ООН-ой нэрэ хүндые бүхы хэмжээгээр дээшэлүүлхые тэрэнэй политическэ, эрхын, моральна статусые бэхижүүлхые хүсэнэбди. Тус эмхиин мүнгэн һангай талаар асуудалнуудые шиидхэлгэдэ СССР шадаха зэргэеэ хубитеяа оруулха.

Хоёрдохинь. Газар дэлхэй дээрэхи замбуулинай дайда бүхы хүн түрэлтэниие хүрээлнэ гээшэ, тиин тэрэнэй хайшан гэжэ хэрэглэгдэһые хамаарангүй хэншье байжа шадахагүй.

Замбуулин — хүн түрэлтэнэй хамтын баялиг мүн. Тэрэ амгалан байха зэргэтэй, дайн бэшэ, харин дэлхэй одото байха зэргэтэй гэжэ бидэ, гүнзэгыгөө этигэнэбди.

Алишье сфератай, мүн Холбоото Штадуудтай замбуулиниие ашаглан хэрэглэхэ талаар харилсаа холбоо бэелүүлхээр бэлэнбди. Хүн түрэлтэндэ сэгнэшэгүй ехэ туһа хэхэ аргатай 16 тодорхой проект бэелүүлгые хараалһан хоёр талын хэлсээнэй проект Холбоото Штадуудтай һаяшаг зохёон хараалһан байнабди.

«Одото дэлхэйн», замбуулиниие амгалан зорилгоор ашаглан хэрэглэхэ программа тэрэнэй бүхы гэшүүдтэй хамта зохёон хараалха тухай дурадхал Советскэ Союз ООН-до орууланхай. Теэд энэмнай имагтал хүгжэнги оронуудай онсо эрхэ болохо зэргэгүй.

Хүгжэжэ байгаа оронуудай нэрэ хүндэ, эдэ зорилгонуудые шиидхэхэ талаар харилсаа холбоо бэелүүлхэ хүсэлтэй байлгань, уласхоорондын үргэн ехэ хамжаанай үндэһэ һуури дээрэ замбуулиниие амгалан зорилгоор ашаглан хэрэглэхые хүсэдэг байлгань энэ хэрэгтэ шухала үүргэ дүүргэхэ гэжэ бидэ тоолонобди.

Тиимэһээ хамтын шэнжэлэлгэнүүдые хэхын, хүгжэжэ байгаа оронуудай захилнуудаар замбуулинай техникэ, жэшээлбэл, байгаалиин баялигуудые шэнжэлхэ хэмэл ододые зохёон бүтээхэ уласхоорондын түб замбуулинай гол гүрэнүүдэй туһаламжаар байгуулхые бидэ дурадханабди. Хүгжэжэ байгаа оронуудһаа мэргэжэлтэдые, тэрэ тоодо космонавтнуудые бэлдэхэ һургуули, мүн тэрэшэлэн замбуулинай хэрэгсэлнүүдые табиха полигон иимэ түбэй дэргэдэ хүдэлхэ бэлэй.

Газар дайда дээрэ иимэ түб байгуулхые Индиин бэлэн байһан тухайгаа мэдүүлээ һаань, бидэ һайшаан угтаха һэмди.

Гурбадахинь. Индиин океаниие амгалан тайбан байдалай зоно болгон соносхохо тухай ООН-ой деклараци́ие бэелүүлхэ зорилгоор уласхоорондын конференци 1988 онһоо хойшо бэшэ үнгэргэхэ тухай ООН-ой шиидхэбэриие Советскэ Союз болон Инди дэмжэдэг гээд мэдээжэ. Индиин океанай оршондо буу зэбсэг хуряаха хэрэгые шиидхэхэ шухала.

Индиин океанай оршондо сэрэгэй-политическэ тогтонижонги байдалые бэхижүүлхын түлөө тэмсэхэдээ, Советскэ Союз бэлэн гэбэл:

— эндэхи далайн-сэрэгэй хүсэнүүдэй тосо горитойгоор хороохо, ажал ябуулгыень бага болгохо тухай хэлсээнүүдые США-тай болон Индиин океанда сэрэгэй корабльнуудые байлгадаг эрье шадарай бусад гүрэнүүдтэй ямаршье сагта хэлсээ эхилхээр;

— Азида, Индиин болон Номгон океануудай оршондохи гүрэнүүдтэ тааруугаар сэрэгэй талаар этигэл найделай хэмжээнүүд тухай США-тай, энээндэ хабаатай Азиин оронуудтай хэлсээнүүдые үнгэргэхөөр. Эдэ оронуудай хуурай газарай (амфибийнэ), далайн-сэрэгэй болон агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдые ондоо тээшэнь ябуулха тухай мэдээсэлгэ хараада абтана;

— далайн, тэрэ тоодо Персидскэ тохойн, Ормузска болон Малаккска хоолойнуудай далайн зам харилсаанай аюулгүй байдалые хангаха, мүн тэрэшэлэн эрье шадарай оронуудай байгаалиин баялигуудые бүрин мэдэлгые лаб хангаха зорилгоор Индиин океанай уһа хэрэглэдэг бүхы гүрэнүүдтэй олон талын хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадахаар;

— Индиин океан дээрэ агаарай зам харилсаанай аюулгүй байдал тухай олон талын хэлсээ зохёон хараалалгада хабаадахаар;

— далайн ба агаарай зам харилсаануудта терроризмтай тэмсэхэ тухай уласхоорондын договор зохёолгодо хабаадахаар.

Индиин океанай оршондо амгалан тайбан байдал хангаха асуудал эдэ бүгэдөөр барагдахагүй ааб даа. Энээн тушаа бусад оронуудай дурадхалнуудые зүбшэн хэлсэхээр бэлэнбди. Теэд дээрэ дурдагдаһан дурадхалнуудай бэелүүлэгдээ һаань, энэ оршон нютагтахи байдалые һайжаруулгада туһа нэмэри болохо байһаниинь сохом.

Парламентын хүндэтэ гэшүүд, манай оронуудай арадуудые олон юумэн дүтэ болгодог гээшэ. Гэбэшье бодото байдалай удхые саг үргэлжэ гүнзэгыгөөр бэдэрэлгэ манай оюун бодолой болбосоролдо адли хабаатай гээд онсолон тэмдэглэхэ хүсэлтэйб. Хүн ямар байха ёһотойб гэһэн асуудал хооһон асуудал бэшэ. Хүнэй хуби заяан, тэрэнэй ажаябадалай замай хэр зүб байһан тухай, хүнэй эрдэм болбосоролоо дээшэлүүлхэ тухай манай хоёр ороной агууе.э сэсэн мэргэн ухаатан бодомжолдог байһан. Хүн — энэрхы һайхан хандалга — хүн түрэлтэн гэһэн хоорондоо холбоотой гурбан зүйл ажаябадалай уг удхые бэдэрэлгэдэ баримталагдадаг байһан. Тиимэһээ гансал ашаг туһаа хараха дорой үзэл бодол манай национальна занабариин онсо илгаа болоогүй байжа магад.

Манай оронуудай политикадашье энэрхы һайхан шэнжэ шанар харагдадаг: совет, мүн эндэхэг арадууд гансал өөрынгөө аюулгүй байдал, өөрынгөө аша туһа тухай бодомжолдог бэшэ, харин тэдэниие бүгэдэ ниитын аюулгүй байдалтай, ниитэ хүн түрэлтэнэй этигэл найдалтай тааралдуулдаг заншалтай.

Тиин мүнөөшье ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые усадхахые оролдожо, хүсэ хэрэглэхэгүй дэлхэйн түлөө тэмсэжэ байхадаа, хүгжэлтын түрүүшын ба гол зорилго болохо хүнэй аша туһа тухай бодомжолнобди.

Сэрэгэй аюул гээшэ гансал хүнэй һанаае ехээр зобоодог хүшэр хүндэ зүйл бэшэ. Буу зэбсэг яаралтайгаар бүтээлгэ айхабтар ехэ материальна, сэдьхэл бодолой болон бусад али болохо ноосэнүүдые хамааруулна. Хүнэй ажамидаралай эрхэ байдалые һайжаруулхын тулада хэрэгтэй мүнгэ зөөри хаһана, тиихэдээ өөрынгөө зохёохы ажалаар обществолые баяжуулха арга боломжыень бага болгоно.

Хэрбээ бидэ олон түмэн хүнүүдэй ажабайдалые үндэһөөрнь һайжаруулхые үнэхөөрөө оролдодог гэшэ һаа, сэрэгэй зорилгоор хэгдэдэг гаргашаһаа энээнэй тулада хэрэгтэй мүнгэ зөөри хуряан абаха болонобди. Ондоогоор хэлэхэдэ, буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгын материальна үндэһэ һуурине хаһаха, хүгжэлтын зорилгоор мүнгэ зөөри элсүүлхэ хэрэгтэй.

Энэдхэг арадай агууехэ басаган Индира Ганди имагтал энэ замаар ниитэ хүн түрэлтэнэй зорилгонуудые шиидхэхэ хэрэгтэй гэжэ хараһан түрүүшын политическэ ажал ябуулагшадай нэгэниинь байгаа гээд энээнтэй хамта һанаандаа оруулангүй байжа шадахагүйбди. Буу зэбсэг хуряалга гансашье аюулгүй байдал хангаха бэшэ, харин ажабайдалай бүри эрхим шанар хангаха гээд Советскэ Союзда баһал заабол заадаг байһан.

Индиин болон «Делиин зургаанай» хараа бодолнуудтай энэ асуудалаар манай хараа бодолнууд таарaлдана. Буу зэбсэгүүдые хуряалгын болон хүгжэлтын хоорондохи харилсаанай талаар ООН-ой конференциие түргөөр зарлахые бидэ хүсэнэбди. Буу зэбсэг яаралтайгаар бүтээлгэдэ дэлхэй дээрэ бултанһаа ехэ гаргаша хэдэг гансал ороной зүбшөөлөө үгэдэггүй дээрэһээ мүнөө дээрэ тэрэниие үнгэргэжэ шадахагүй байһамнай халагламаар.

Имагтал ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые зайсуулжа, замбуулинай буу зэбсэгүүдые хорижо, химическэ хэрэгсэлнүүдые усадхажа, оборонно хэрэглэмжээ хизаарлажа, арадуудай ажабайдалые һайжаруулхын тулада хэрэгтэй мүнгэ зөөри абажа болохо.

Хэрбээ энээнэй бүтөө һаань, мүнөөнэй үеын хүн зоной үшөө амиды мэндэ байхада, улэсхэлэн хооһон, үгытэй ядуу, үзэг бэшэг мэдэхэгүй ябадалые, социальна болон экономическа бусад хоро шара усадхаха зорилгые бодото дээрэнь шиидхэжэ болохо.

Хэдэн арбаад миллион хүнүүдэй зобожо, тулижа, эгээл хэрэгтэй юумээр дутаалдажа байхадань, эдэ бүгэдын шамда хабаатай бэшэ шэнгеэр ажаһууажа болохогүй.

Буу зэбсэгүүдые яаралтайгаар бүтээлгын болюулагдабал, дэлхэйн шэнэ экономическа гуримай бодолнуудые бодото дээрэнь бэелүүлгэдэ туһа нэмэри болохо. Энэмнай гадаадын үри шэриин асуудалнуудые шиидхэлгые хүнгэдхэхэ. Олохон оронуудта энэнь гансал экономикыень буруу һүрэнэ бэшэ, харин политическэ хойшолонгуудтай байдаг.

Тиимэһээ буу зэбсэг хуряаха тухай асуудал олон хэмжүүртэй гэшэ. Тэрэниие бүхы талаһаань шиидхэхэ хэрэгтэй. Нэгэ янзын зэбсэг хэрэгсэл үйлэдбэрилхые болёод, орондонь ондоо янзын зэбсэг хэрэгсэлнүүдые яаралтайгаар бүтээхэ гэшэ бүришье болошогүй. Хэрбээ нэгэ газарта буу зэбсэг хуряажа, нүгөө талаараа хүн зониие олоорнь усадхаха хэрэгсэлнүүдые ехээр үйлэдбэрилдэг болохо һаа, энэмнай буу зэбсэг хуряалга бэшэ, харин хуурмаг ябадал боложо.

Би СОИ хараада абанаб. Дэлхэйн нэрэ хүндэтэй хүнүүдэй һанамжын ёһоор, тэрэ олохон сронуудай арадуудые үшөө нэгэ ехэ гарза хохидолдо оруулжа магадгүй. Энэнь гансашье хамгаалгын зорилготой программа бэшэ, тэрэ сэрэгэй бэшэ экономикын хүгжэлтые хурдадхаха, хүнүүдые ажалтай болгохо, угайдхадаа һуудал байдал һайжаруулха гээд дэлхэйн слониитэдэ этигүүлэн ойлгуулдаг. Эндэ үгэ булаалдаа үүдхэжэ байха газар бэшэ. СОИ-гай туһаламжаар бусад гүрэнүүдэй ажабайдал ямар байха ёһотойб гэжэ гансашье баадхахые бэшэ, харин бусадые үгырүүлжэ, өөрынгөө национальна продукт ехэ болгохые һанаашалжа байһанаа тус программые убайгүйгөөр хамгаалагшад нюунагүй, гэжэл хэлэхэ байнаб.

Үгынгөө түгэсхэлдэ совет-индиин харилсаануудта дахин бусахыемни зүбшөөгыт. Эб найрамдал, хани барисаан ба харилсаа холбоон тухай манай договорой найдамтай үндэһэ һуури дээрэ харилсаануднай байгуулагдана.

Али али талада ашатай туһатай харилсаа холбоо батаар хүгжөөхэ үргэн ехэ арга боломжонуудые тус договор юрэ нээгээ бэшэ.

Нэгэ гү, али хоёр талада орёо хүшэр байдалай тохёол- [illegible]

Р. ГАНДИИН хэлэһэн үгэһөө

Бидэнтэй хани нүхэсэлтэй Агууехэ гүрэнэй ябуулга ехэтэй хүтэлбэрилэгшын эндэ, манай дунда ерээд байһандань бидэнэр өөһэдыгөө ехэ хүндэтэй дээрэ тоолонобди гээд тэрэ хэлэбэ. Манай хүндэтэ айлшанда адляар иимэ тон богонихон болзор соо бүхы дэлхэй дээрэхи байдалые ойлгон хараха хэба шадал үсөөхэн лэ гүрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэ үзэгдэһэн байха. Хүндэтэ айлшанайнгаа ямар хүн байһаниие, манайда ямар хараа бодолтойгоор ерэһыень, тэрэнэй ямар харасатайень ойлгон абаха, эб найрамдал шэнги асари ехэ зорилго түйлахэ хэрэгтэ Советскэ Союзай хэм хэмжээгүй ехэ хүсэ шадалые зорюулхэ талаар хүсэл эрмэлзэл тухайнь тэрэнэй эндэ хэлэһэн үгэһөө бидэнэр мэдэжэ абаха аргатай болообди.

Эрхэ сүлөө, һалбаран хүгжэлгэ ба эб найрамдалай хоорондоо таһаршагүй холбоотой байһаниие бидэнэр бэеэ даанхай байдалтай болоһон сагһаа хойшо мэдэржэ ябадагбди гээд Индиин правительствые толгойлогшо онсолон тэмдэглээ. Манай хүсэлэл оролдолгонууд Индиие экономическа талаар хүгжөөлгэдэ, Индиин хүсэ шадалые бэхижүүлгэдэ зорюулагданхай. Тэрэнэй хажуугаар бидэнэр эб найрамдал бэхижүүлхэ, бүхы дэлхэй дээрэ харилсаа холбоо байгуулхые оролдонобди.

Рейкьявигта табигдаһан совет дурадхалнуудые һайшаан дэмжэхэ зуураа, Р. Ганди нигэжэ мэдүүлбэ: тэрэ дурадхалнуудайнь хэм хэмжээгээр ехэ, зориг түгэлдэр байһаниинь гайхалтай! Ядерна зэбсэгүүдые усадхахын, замбуулинай дайдада зүришэлдөөтэ байдалай дэлгэржэ болошо ушарые зайсуулхын тулада ядерна зэбсэгтэй бүхы оронууд хүн түрэлтэнэй аша туһын хэрэгтэ уялгалхы хүсэтэй хэлсээ баталха ёһотой.

Индитэй хани нүхэсэлдөө Советскэ Союзай хэды ехэ анхаралтайгаар хандадаг байһаниие албанай хэрэгээр Танай ерэһэн ушар элирхэйлэн харуулна гээд премьер-министр үгэеэ үргэлжэлүүлбэ. Манайда айлшаар ерэһэн энэ ушарал Танай Агууехэ оронтой хани нүхэсэлөө ямараар сэгнэжэ байһыемнай элирхэйлэн харуулха арга бидэндэ олгоно. Энэ хадаа хүндэ хүшэр үедэ бидэниие дэмжэһэн, мүнөө үеын экономико байгуулгадемнай туһалһан хани нүхэсэл мүн.

Арадай палатын түрүүлэгшэ Балрам Джакхар гэгшэ уулзалгада хабаадагшадта хандаба. Инди-совет хани нүхэсэл үдэр ерэхэ бүри бэхижэнэ. Энэ хани нүхэсэлнай улам саашаа үргэдэн, хүнэй ажал ябуулгын бүхы шахуу талада эли тодоор харагдана гээд тэрэ тэмдэглээ. Советскэ Союзтай экономическа ба техническэ харилсаа холбоон өөһэдын хүсэ шадалда түшэглэһэн хүсэ ехэтэй индустриальна бааза болон экономико байгуулха хэрэгтэ ехэ туһаламжа болоһон байна. Эрдэм ба техникын талаар хоёр ороной эрдэмтэд үрэ ехэтэй харилсаа холбоо бэелүүлнэ. 1984 оной апрелиин 3-да замбуулинай дайда руу хэгдэһэн инди-совет хамтын ниидэлгэ замбуулинай дайдые шэнжэлхэ талаар хоёр ороной хэжэ байһан хүдэлмэридэ ехэ амжалтын түйлагдаһанай гэршэ боложо үгөө. Бидэнэр энээгээр эб найрамдалай илан мандаха байһанда найдабари хэхэ хүсэлтэйбди. Манай харилсаа холбоонууд үе сагай, хашалта баалалтаһаа эшэ үндэһэтэй али болохо шалгалтануудые тэсэжэ гаранхай. Үшөө 1971 ондо манай хоёр ороноор гар табигдажа баталагдаһан эб найрамдал, хани нүхэсэл ба харилсаа холбоон тухай Договор бүхы ябуулга- [illegible]

МАЛ АЖАЛ — онсо шухала һалбари

ЭНЭЭНҺЭЭ ШУХАЛА ЮУМЭН БАЙХАГҮЙ

Мүнөө үедэ районоймнай малшадай урда энэ жэлэй үбэлжэлгые һайнаар үнгэргэхэһөө шухала юумэн байхагүй. Энэ харюусалгаяа тэдэнэр һайн мэдэржэ, муу бэшээр лэ хүдэлхые оролдоно гээшэ.

Район бүхыдөө гүрэндэ һү худалдаха байгша онойнгоо түсэб ноябриин 10-да дүүргэһэн байна. Энэ үе соо үнгэрһэн жэлэйхиһээ нилээд ехэ һүн тушаагдаа. Жэлэй дүүрэтэр түсэбһөө гадуур үшөө 11 мянган центнер һү гүрэндэ тушаахаар хараална.

Иимэ арга боломжо дүүрэн бии. Юуб гэхэдэ, районой ажахынуудай олон һү һаалиин фермын коллективүүд гүрэндэ һү худалдаха даабаряа болзорһоонь урид дүүргээ. Тэдэнэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысоондо Алтайн совхозой КПСС-эй XXVII съездын нэрэмжэтэ комсомол-залуушуулай фермын коллектив түрүүлжэ ябана. Үнеэн бүриһөө 2000 килограмм һү һааха гэһэн уряае тэдэнэр эгээн түрүүн дэмжэжэ, бии байгаа арга боломжоё хаража үзөөд, коллективээрээ үнеэн бүриһөө 2250 килограмм һү һааха гэһэн дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялга абаһан байгаа. Теэд энэнь хэр бэелүүлэгдэжэ байна гээшэб?

Түс фермын коллектив һү һааха, гүрэндэ худалдаха байгша онойнгоо түсэбтэ даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргээд, түсэбһөө гадуур һү һаажа байна. Эндэхи һаалишад үнеэн бүриһөө 2070 килограмм һү һаагаа. Бэрхэ һаалишад Д. Д. Чагдурова, Т. П. Дайндарова, М. Б. Булдаева, Х. П. Аюшеева гэгшэд энэ абаһан уялгануудаа үни хада үлүүлэнхэй. Жэлэй дүүрэтэр түс коллектив хэлэһэн үгэдөө зээтагүй хүрэхэ.

Коллективэй амжалтада совхозой дирекциин, партийна, профсоюзай организациин, ВЛКСМ-эй комитедэй үзүүлдэг нүлөө ехэ үүргэ дүүргэнэ. Үнгэрһэй жэлдэ эндэ 400 үнеэдэй байха мүнөө үеын эрилтэдэ хүрэмэ һү һаалиин комплекс ашаглалгада тушаагдаа. Эндэнь һаалишадай һаадгүйгөөр ажаллаха, амарха эрхэ байдал байгуулагданхай. Гоё һайнаар шэмэглэгдэһэн уужам һаруул улаан булан эмхидхэгдэнхэй. , Медпункт нээгдэнхэй. Юрэдөөл, һаадгүйгөөр ажаллаха, һайн үрэ дүн түйлаха арга боломжо дүүрэн бии.

Тэрэшэлэн бэшэшье һү һаалиин фермын коллективүүд баһал амжалтатайгаар ажаллажа байна. Хираанай-Адагай, Хяагтын-Адагай, һү һаалиин фермын коллективүүд үнеэн бүриһөө хоёр мянган килограмм һү һаагаад байна.

А. МОЛОНОВ,
«Ленинэй Туг» газетын [illegible] орлогшо.

Шалгалта юу харуулааб?

ХЭР БАЙНАБШИ, МАЛШАН?

Баргажанай районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд үнгэрһэн жэлдэ адууһа малайнгаа үбэлжэлгые хэзээ хэзээнэйхиһээ урагшатайгаар үнгэргэжэ, үбэлэй үедэ мал ажалай продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилһэнэйнгөө түлөө КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай Хүндэлэлэй грамотада хүртэһэн байха юм. Энэ жэлдэ ажахын малшад үбэлжэлгэеэ баһал һайнаар эхилэнхэй үнгэргэнэ. Жэшээлхэдэ, эндэхи һаалишад байгша ондо бүхыдөө 10500 центнер һү гүрэндэ худалдаха түсэбөө үлүүлжэ, арбан һарын туршада 12654 центнер һү тононой заводто тушаагаа юм. Тиигэжэ жэлэйнгээ түсэбые 121 процент дүүргээ. Колхозой һаалиин гурбан фермэ болон һүнэй комплексын коллективүүд үнгэрһэн арбан һарын туршада 15270 центнер һү үйлэдбэрилжэ, жэлэйнгээ түсэбые 113 процент бэелүүлэнхэй. Гадна энэ хугасаа соо мяха гүрэндэ худалдаха түсэб мүн лэ дүүргэгдэхээр хараалагдана. Энэ жэлдэ ажахыда 74 мянга гаран центнер үбһэ тэжээл суглуулагдаһан, түсэбөөр хараалагдаһан хэмжээнэй силос болон сенаж дарагдаһан юм.

Дурсагдагша колхозой малшад 1986—1987 онуудай үбэлэй үедэ мал ажалай продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилхэ талаар Бэшүүрэй районой Бэшүүрэй совхозой болон Сэлэнгын районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой коллективүүдэй үүсхэлые бүримүһэн дэмжэжэ, адууһа малаа һайнаар ондо оруулхын тула ехэ оролдолго гаргажа байнхай. Эндэ 3086 үхэр, 24547 хонин, 547 адуун ба 326 гахай үбэлжэхөөр харууһалагдана.

Энэ үдэр бидэ колхозой хонидой табан отарын, мүн Үржэлэй ба Зоригой һаалиин фермэнүүдэй ажал шалгаһан, һаалишад болон хонишодтой уулзажа хөөрэлдэбэбди.

Колхозой Хүнтэйн полевой стан дээрэ ахалагша хонишон Б. Б. Порхонов 619 түлгэ харууһална. Хонидынь хүшэ тамираар һайнууд. Бэеэр доройтонги, тураһан хонид эндэ үсөөн. Хонин бүридэ үдэр соо 200 грамм хүртэхөөр тээрмэдэгдэһэн обёос эдюулээд лэ бэлшээнэ. Бэлшээридэ саһанай хоморшье һаань, хонидто үбһэ үгэхөөр саг тулажа ерэнхэй. Зүгөөр хонишод үбэлжэлгын үедэ хонин бүридэ хэды шэнээн үбһэнэй гаргашалагдахые мэдэнэгүй. Энээн тухай колхозой ахамад зоотехник Б. Р. Очировта дуулгахадамнай дары түргэн хэмжээнүүдые абаха байһанаа мэдүүлээ һэн.

Хонишон С. З. Порхонова нүүдэл магазинай жолоошон Станислав Сабхаевта тон гомдолтой. Ушар гэхэдэ, автолавка намарһаа хойшо хоёр дахин ёһын тэдыдэ ерэһэн байба. Тобшолбол, тэрэнэй магазин соо худалдажа ебамаар эд бараан үгы байшоо.

— Автолавкын ерэхэдэ бидэ саахар, дабһа, гурил, хилээмэ худалдажа абаха аргагүй байгаабди. Эдэ продуктнууд магазинда үгы байшоо. Наймаалагша манда туд бүрөө 1 түхэриг сэнтэй нюур угааха мыла дурадхаа. Энэ нүхэрнай хэтэрхэдээ дабһа, саахар шэгнүүрилжэ худалдахаяа залхуураад, мэшээгээрнь худалдажа абахые дурадхаа. Тиихэдэ автомагазинда илангаяа, үхибүүдэй хубсаһан, гутал байдаггүй,—гэжэ С. З. Порхонова хэлэнэ.

Эндэхи хонишод гансашье худалдаа наймаанай бэшэ, мүн ажаһуудалай, медицинын талаар муугаар хангагдана.

Энэ отараһаа холо бэшэ ахалагша хонишон Д. Г. Бадмаева хоёр ехэ хүбүүдтэйгээ 935 эрье хонидые харууһалжа үбэлжэнэ. Дышигма Гомбоевна хорёод жэлэй туршада хонишоноор ажаллана. Эндэхи хонишод үбэлжэлгэдөө һайнаар бэлдэнхэй. Эрье хонидто ноябриин 10-һаа эхилжэ, тус бүриин 300 грамм хүртэхөөр тээрмэдэгдэһэн обёос үгтэнэ. Эндэхи хонишод хонидойнгоо тэжээлэй рацион тухай мэдэхэгүй байшоо. Газаа үбэл үни орожо ерэнхэй. Мүнөө хүээтэр бэлшээридэ ябаһан хонидынь туража магадгүй. Ахалагша хонишон нүүдэл магазинай жолоошондо баһал гомдолтой. Колхозой правлени эндэхи хонишодто анхаралаа багаар хандуулна. Хонишод сонхын шэлэй үгы дээрэһээ гэрэйнгээ хоёрдохи рамануудые мүнөөшье болотор һуулгаагүй. Гадна хонидойнь байрада зайн гал дамжуулагданагүй. Эндэхи бишыхан банинь пеэшэнгүй байһаар.

Ахалагша хонишоной 7 наһатай хүбүүн асархо, абаашаха транспортын үгы дээрэһээ бэлэдхэлэй класста ябанагүй. Тиихэдэ гурбадахи класста һурадаг Валя басаганиинь һургуулиһаа амаралтадаа үнихэнэй ерээгүй.

Бидаани Бүрбэй гэжэ газарта ахалагша хонишон Б-Ц. Р. Дондоковой отара байрлана. Бадма-Цырен Ринчинович һамгатаяа хамта 548 эхэ хони харууһална. Энэ нүхэрнай 15 жэлэй туршада, харин тэрэнэй наһанай нүхэр Софья Бубеевна 30 жэлэй туршада хонин ажалда хүдэлмэрилнэ. Эдэмнай колхозой дүршэл шадабаритай хонишод болоно гээшэ. Тэдэнэр энэ жэлдэ 100 хонин бүриһөө 99 хурьга абаһан, нооһо хайшалха түсэбөө дүүргэһэн байна. Хонишод үбэлжэлгэдөө һайнаар бэлдэнхэй.

Бидэ үшөө ахалагша хонишон Социалис Ажалай Герой О. Э. Сангадиевагай, ахалагша хонишон В. Б. Занаевай отарада хүрэһэн байнабди.

Ахалагша хонишон В. Б. Занаев дүрбэн жэлэй саада тэрэ КБО-гой Баян-Голой филиалда 350 түхэриг сэнтэй «Крым» түхэлэй телевизор заһабарилхыень үгэһэн байгаа. Телевизор тушаажа абаһан хүниинь хонишондо ямаршье квитанци үгөөгүй. Мүнөө тэрэ телевизорэйнь ганса хайрсаг үлэнхэй.

— Хэдэн жэлэй саада тэз районой КБО-һоо хүнүүд ерэжэ, манһаа дулаан гутал, малгай, мүн бэшэшье хубсаһа оёулха гэһэн захилыемнай абажа, түргэн бүтээгээд асарагша бэлэй. Харин мүнөө иимэ һайшаалтай гуримынь мартагданхай,—гэжэ Ольга Энхеевна хөөрэнэ.

Тиихэдэ Үржэлэй, Зоригой һаалишад магазинуудта хэрэгтэй эд бараанай, эдеэ хоол тон хомор байна.

Үржэлэй магазин соо һаалишан, 15 үхибүүдэй эхэ Л. Ж. Ринчиноватай уулзажа хөөрэлдэхэдэмнай:

— Автомагазинай наймаалагша Станислав Сабхаев гүүрмэнай һаалишадта нэгэ-нэгэ мэшээг нэгэдэхи сортын гурил асаржа худалдаха аад, хахад мэшээг хүртөө. Энэ наймаалагша манда үгтэхэ талхыемнай ондоо хүнүүдтэ худалдаа гээшэ ааб даа. Автомагазинда үхибүүдэй хубсаһан байдаггүй. Һууринай магазинда сэмбэ түриитэй сабхинууд байдаггүй. Гадна эндэ варени, пряник, печени үнинэй асарагданагүй,— гэжэ тэрэ хэлэнэ.

Эндэһээ Баян-Гол һууринда ерэжэ, рознично наймаанай предприятиин директор Д. С. Бардымовта малшадай хэлэһые дамжуулаабди. Энэ нүхэрнай хоёр автомагазин малшадые таһалгаряагүйгөөр һайнаар хангадаг гэжэ үнэншэмөөр харуулхые оролдоо. Зүгөөр Д. С. Бардымов автомагазинуудайнгаа хүдэлмэреэр хүсэд һонирходоггүй, ажалыень зүбөөр эмхидхээгүй.

Гэхэтэй хамта Үржэл, Зориг һууринуудай малшад Баргажан—Баян-Гол гэһэн маршрудаар ябадаг автобусууд эдэ һууринуудта ородоггүй гэжэ тэмдэглэнэ. Эндэ ажаһуугшад өөрынгөө шухала хэрэгээр Баян-Гол, Баргажан һууринуудта ошоходоо ехэ сагаа барана.

Мухар-Шэбэрэй районой арадай депутадуудай Хүшүүн-Үзүүрэй сомоной Совет 1986—1987 онуудай үбэлжэлгын үедэ малшадые комплексноор хангаха талаар һайшаалтай үүсхэл гаргаһан юм. Зүгөөр энэ үүсхэл Баян-Голой сельскэ Соведтэ зүбшэн хэлсэгдэжэ дэмжэгдээгүй байһаниинь эндэ элирээ. Үбэлжэлгын үедэ малшадые худалдаа наймаанай, ажаһуудалай, медицинын, соёлой талаар һайнаар хангаха эрилтэ шангаар табигдана. Теэд эндэ хэлэгдэһэн дутагдалнуудые усадхаха талаар колхозой правлени, Баргажанай райпогой түрүүлэгшэ М. П. Стельмашенко, ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангаха районно үйлэдбэриин управлениин начальник Ю. Г. Кухтик, Баргажанай автотранспортна предприятиин начальник А. А. Григорян, Баян-Голой сельскэ Соведэй түрүүлэгшэ Б-М. Ц. Гармаев зохихо хэмжээнүүдые дары абаха ёһотой.

О. ПОПОВ,
районой арадай хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ.
Ц. ТОГОНОВ,
«Баргажанай үнэн» газетын хүдөө ажахын таһагые даагша;
Г. РИНЧИНО,
манай корр.

ТҮСЭБЫН ... ГАДУУР [illegible]

УРАН БЭЛИГ—АРАДАЙ БАЯЛИГ

Республикын соёлшодой V съезд дээрэ нүхэр А. М. Беляковой хэһэн элидхэлые зүбшэн хэлсэхэ үедөө делегадуудай хэлэһэн ажаглалта, һанамжа, дурадхалнууд

…соёлшодой IV
…нһөө хойшон-
…соо мэргэжэл-
…оршондо хэр
…нуудай түйлаг-
…ар бэрхэшээл-
…гараһан» ту-
…соо хэлэгдэһые
…нүүд дэмжэхэ
…өөһэдынгөө һал-
…тануудые дур-

…ИСКУССТВЫН …ИДОХИ …ЭЭГҮЙ ГОЛ …УУДАЛНУУД

…сагһаа хойшо
…ствын ёһотой
…оһон Ленинэй
…болон баледэй
…театрай ажабай-
…обомоор үйлэ
…й үе соо бо-
…театрай дуу-
… АССР-эй ара-
… уласхоорондын
…театр Г. Б. Шой-
…э.— Нэгэдэхеэр
…пертуарна по-
…ээрнь хубилга-
…сал тиигэжэ те-
…хюолдо бүхэдэл-
… мүнөө үеын
…олтой авторнуу-
…лдайнгаа ком-
… һайн зохёол-
… аргатайбди.
…эй хатан» гэхэ
… зохёолнуудай
…раан тогтодог-
…Жибек», «Эти-
…ар дуран» гэ-
…гүй зүжэгүүдэй
… наһалхагүй
…ыемнай эди-
… хэнэйшье һа-
…ээшэ. Хоёрдо-
…горитой саг
…жалтэдгүй бай-
… ахамад балет-
…обобди. Харин
…рааша хэзээ
…, мэдэхын ар-
…ые, балетнэ
…истнууд, хоор-
… һөйнтай дуу-
… хүгжэмшэд хэ-
…шэнэ хүнүүдтэ
…жалда абахаһаа
…жэл соо хүдэ-
…уушанайнгаа хү-
…ые байраар
… болоодүйбди.
…лмэрилэгшэдтэ
… байра үгэжэ
… хотын пред-
…рганэзгүй. Ха-
…АССР-эй проф-
…веедэй түрүү-
… Розанов теат-
…ые дэмжэхэ-
…бүри энэ хэрэ-
…орхёо. Юрэ-
…Буряадай обко-
…заабари иигэжэ
…ёһотой юм гү?
… Шойдгбаева
…табиһан байна.
… Улаан-Үдын
…ическа театрай
…р А. А. Бурков
…нгаа ниислэл-
…, сценын хү-
…е һургажа
… болоодүй дээ-
…мэргэжэлтэдые
…удһаа урижа
…д 1982 онһоо
…болотор театр-
…ай 3 байра үг-
… гостиницада
…оэндэмнай жэ-
…эр 10 мянган

тухэриг ошоно,— гэжэ тэрэнэй дуулгахада, зал соо һуугшад хүүешэнэ.— Удхынгаа уран найруулгынгаа талаар зүжэгүүдэйнгээ хэр зэргын дутагдалнуудтай бэйһые, тэдэнэз ута наһатай болгохын тула юу хэхэ ёһотой байһанаа өөһэдөө һайн мэдэнэбди. Дутуу дундануудаа өөһэдынгөө хүсөөр усадхахабди. Зүгөөр театраймнай шэнэ байшангые түргэн болгоор соо барижа үгэг лэ, хэрбээ тиимэ арга боломжын үгы юм һаань, мүнөө байрлажа байгаа байшангаймнай газаа мастерской барихада ядаг юм? — гэжэ нүхэр Бурков һүүлээрнь нэмээ. Республикадамнай эдир харагшадай театр үгы. Хорин жэл соо өөһэдын «һарабшагүй» хүдэлжэ гараһан кукольна театрта буряад драмынхидай хуушан байшангые үгөө болоһон аад, заһабарилга хэхэдэнь, засагай дээдын зургаанууд туһа хүргэнэгүй гэжэ үгынгөө түгэсхэлдэ тэрэ шүүмжэлһэн байна.

— Республикымнай эгээл хүндэтэй зохёохы коллективүүдэй нэгэн байһан Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрай һүүлэй үе соо харагшадаа алдажа байһан ушар хэдэн тайлбаритай,— гэжэ театрай актёр, Буряадай АССР-эй арадай артист **М. Х. Жапхандаев** онсолбо.— Түбхын түрүүндэ юуб гэбэл, кадрнуудые хүмүүжүүлгын асуудалда хайхарамжагүй хандаабди. Хэмнайшье хадаа. режиссернуудые һургаха тушаа бодоогүй дээрэһээмнай, мүнөө театрые хүтэлхэ ёһотой һайн режиссер байхагүй. Һүүлэй арбан тэды жэл соо Владивостогто һургаһан актёрско хоёр студиһаа театрта оройдоол хэдыхэн хүн үлөө. Бэрхэ зониие тэдэнэй дунда хурга даран тоолохоор. Тэдэ студинуудта залуушуулые шэлэхэдээ, эрилтэ багаар табиһамнай энэ гаража ерэбэ ха юм...

Һүүлээрнь тэрэ буряад драматургиин хүгжэлтэдэ ямар дутагдалнуудай бии байһан тухай хэлээ. Театрта асарагдадаг пьесэнүүдэй удхаар гүйхэн, гэһэн залан байдагые тэрэ шүүмжэлээд, драматургнуудай һуралсал ёһотойгоор эмхидхэдэг болохые дурадхаба. Тиихын тула драматургнуудые Москвагай Литературна институтда һурахыень эльгээхэ, жэл бүри эрхим пьесэнүүдэй конкурс үнгэргэхэ, шалгараһан зондо барюубшатай шан олгохо хэрэгтэй гэжэ тэрэнэй дурадхахада, сугларагшад бүгэдөөрэн дэмжэжэ, альга ташаһан байна. Мүн ниислэл хотодоо Зохёохы ажалтанай байшантай болохо тушаа хэлэхэдэнь шье, зал соо һуугшад бүлта һайшаагаа.

Хүүгэдые болон эдиршүүлые хүгжэмдэ, искусстводо дуратайгаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ ушардаг һаад түбэгүүд тухай республикын композиторнуудай үмэнһөө Буряадай комсомолой шангай лауреат **В. А. Усович** хэлэбэ. Республикымнай хүгжэмэй бүхы шахуу һургуулинуудта хэшээлнүүдэй хайшан гэжэ үнгэргэгдэдэгынь һаһаһанда хүрэмөөр бэшэ байдаг. Тиигэдшье манда хүүгэдэй хүгжэмэй нэгэшье һургуули материальна һаин үндэһэтэй, ууҗам зохид байшантай болоодүй. Үнгэрхэдөө, ниислэл хотымнай эгээл хуушанай, Л Линховоиной нэрэмжэтэ 1-дэхи һургуули өөһэдын байрагүй, хүгжэмэй училищиин байшангай гурбадахи дабхарые эзэлжэ байдаг. Хотымнай Пионернүүдэй шэнэ байшангай баригдажа дүүргэгдэхэдэ, хуушан байшандань Л. Линховоиной нэрэмжэтэ һургуулиие оруулаа һаа, ухибүүдшье, студентнэршье амаршаха байгаа гэжэ тэрэ һанамжалха юм. Үшөө тиихэдэ хүүгэдтэ зорюулагдаһан хүгжэмэй бэшэгдэхэнь хомор болоһые тэрэ тэмдэглээд, энэ ушарые анхаралдаа абахыень республикын Соёлой министерствые, ВЛКСМ-эй Буряадай обкомые тэрэ уряалаа. Юрэнхыдөө эдиршүүлые болон залуушуулые эстетическэ талаар хүмүүжүүлхэ хэрэгые хотын комсомолой организацинууд мүртэй анхарнагүй гэжэ композиторэй хэлэһые дэмжэхээр байна.

— Буряадай уран зурагай искусство һүүлэй 20 жэл соо баясамаар амжалтануудые түйлаа. Гэбэшье республикымнай Уран зураашадай холбооной ябуулжа байгаа хүдэлмэридэ, зохёохы энэ ехэ нэгэдэлэй доторой ажабайдалда мүнөө сагай эрилтэдэ яашье тааралхагүй, зохидгүй үзэгдэлнүүд болодог байна,— гэжэ РСФСР-эй арадай уран зурааша **А. В. Казанский** мэдүүлбэ.— һайн хэрэгүүдые бүтээхэ, һайхан зүйлнүүдые урлаха, бэе бэедээ туһалха гэжэ эрмэлзэдэг, нэгэ һанаалтай, нэгэ шэглэлтэй коллектив боложо нэгэдээгүй байһаарбди. Зурагуудые, уран бүтээлнүүдые сэгнэхэдээ, үндэр эрилтэнүүдые табидаг, нюур сахилтагүй шүүмжэлэл хэдэг заншал гуримуудаа мартагдаа. Выставкэдэл үлгэгдөө һаа, һайн, тиигээгүй болбол, муу гээд лэ дүүрэээ. Уран зурагай дээдэ һургуулинуудые дүүргэжэ ерэһэн залуу мэргэжэлтэдтэ байра, мастерскойнуудые үгэхэ, тэдээндэ захил эмхидхэлсэжэ, түбхинүүлдэг заншал баһал орхигдонхой. Аяар 11 жэл соо тэдэниие һургажа-һургажа, одоол урэ гарахаар хүнүүд боложо ерэн гэһэйнь, тамаржа гараатнай гаруужаг гэжэ ерээд, ажабайдалай далай руу «шэдэжэрхидэгнай» ехэл буруу гэжэ һанабаб... Үшөө нэгэ асуудал байна. Газетэ, журналнуудта, радио, телевиденеэр уран зурагай искусствые олоной дунда дэлгэрүүлхы удхатай материалнууд хэзээ сдоор гарадаг болохо гээшэб? Ц. Сампиловай нэрэмжэтэ музейдэ хадагалагдажа байгаа зүйлнүүдэй каталог мүнөөшье болотороо зохёогдоогүй байһаар. Өөһэдынгөө хүсөөр хэжэ хүшэ хүрэхэгүй юумэнүүдтэмнай туһалыт гэжэ гүйха байнабди. Предприятинуудай манда захил хэдэг болохые, байрын асуудалаар туһалдаг болохые, мастерскойнуудай баригдахые хүлеэһээр гээшэбди.

УДХААР ГҮНЗЭГЫ УРАН ЗОХЁОЛНУУДАЙ МҮНДЭЛХЫН ТУЛА

Орон доторнай боложо байгаа асари ехэ хубилалтануудай манлайда совет литературын түлөөлэгшэд ябалсаха зэргэтэй гэжэ Буряадай АССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин түрүүлэгшэ, Буряадай арадай поэт **Н. Г. Дамдинов** үгынгөө эхиндэ тэмдэглээ. Республикын Уран зохёолшодой холбооной, «Байгал» журналай редколлегиин хүдэлмэридэ хабаатай элидхэл соохи шүүмжэлэлэй хурса үгэнүүдые тон зүб гэжэ тэрэ мэдэрбэ. Юрэнхыдөө өөһэдтөө үндэр эрилтэ табижа шададаггүй, бодото ажабайдалһаа зохёолнуудаа һабагшалжа һураагүй дээрэһээ хэн хэмнайшье хохидоно гэжэ тэрэ һанамжална.

— һайн юумэн, һайхан сэдьхэл гээшые һүүлэй үедэ буруугаар ойлгодог болонхойбди. Тиимэһээл литературада «боод борохон» зохёолнууд хойно хойноһоо бии болоно, харин «дэлгэр» сэдьхэлтэй заримашуул тэдэниие тэнгэридэ хүрэтэр магтана. Иимэ эрхэ байдалда сэдьхэл хооһон залуушуулай ургажа гарадагые гайхахаар аал! — гэжэ зохёолшо хурсаар шүүмжэлбэ.

— Хүүгэдэй журналтай болоһомнай ехэ һайхан, дэмбэрэлтэй үйлэ хэрэг мүн. Үнинэй хэлсэдэг нэгэ ехэ хэрэгнай бүтэбэ гээшэ. Иигээд ерэхэдээ, нүгөөдэ хэрэгэймнай — Улаан-Үдэдэ литературна музей бии болгохо тухай баһал хэлсэдэг һэмнайбди — бүтэшэдэг һаа, бүришье гоё байха һэн. Ленинэй нэрэмжэтэ үйлсын эхин дээрэ тэбхыжэ байгааша бишыхан гостиницын байшангые музей болгожорхёо һаа, тааралха бэшэ гү? Харин айлшадые угтажа абахаар ехэ буудал тушаагдаха дутэлөө ха юм.

Буряад совет литературые хүгжөөн дэбжүүлхэ хэрэгтэ уран зохёол шэнжэлэгшэд, шүүмжэлэгшэд ехэ үүргэ дүүргэхэ ёһотой аад, һүүлэй жэлнүүдтэ энэ уялгаяа мартантаад байна гэжэ СССР-эй АН-ай СО-гой Буряадай филиалай Ниитын эрдэмэй институдай директор, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор **В. Ц. Найдаков** тэмдэглээ. «Байгал» журнал соо һүүлэй жэлнүүдтэ толилогдоһон 37 шэнжэлэл сооһоо, 33-ниинь удхаар гүйхэн, дундуурша зохёолнуудые тэнгэридэ хүрэтэр магтаһан удхатай байгаа гээд тэрэ шүүмжэлбэ. Ямар нэгэн поэдэй гү, али прозаигай зохёохы замые шэнжэлһэн, үгышье һаа, анхарал татамаар шэнэ бүтээлдэ зорюулагдаһан статьянууд тон үсөөн гарана. Гарахедаашье, ямар нэгэн тэбхэр ойдо, баяр ёһололдо зорюулагдаһан байшана. Юрэдөө уран зохёол шэнжэлэгшэдэй, театральна шүүмжэлэгшэдэй хүдэлмэриие гуримшуулжа, өөдэнь татаха, тэдэнэй саг үргэлжын һуралсал эмхидхэхэ, зохёохы коллективүүдтэй холбоо барисаань бэхижүүлхэ саг ерээ. Гадна багшанарай, соёлой институдуудта шүүмжэлэгшэдэй бүлэгүүдые бии болгожо, аһан бэрхэ залуушуулые харааһаа алдангүй, саашанхи замыень тодорхойлолсохо шухала гэжэ тэрэ онсолһон байна.

Ургажа ябаа залуу үетэнэй үндэһэн соёлоо, түрэлхи литератураяа һайн мэдэдэг болохын тула буряад хэлэ заалгые һайжаруулха тухай, тэрэшэлэн нютагай литературые таатай зохидоор хэблэхын тула республиканска типографиин полиграфическа баазые һайжаруулха тухай «Буряад үнэн» газетын редактор **Р. Б. Гармаев** хэлээ.

ХҮДӨӨГЭЙ СОЕЛОЙ ГУЛАМТАНУУДТА — ОНСО АНХАРАЛ

Республикымнай хүдөө нютагуудта соёл-гэгээрэлэй хүдэлмэри ябуулжа байдаг хүнүүд нилээд ехэ бэрхэшээл, түбэгүүдтэй үдэрһөө үдэртэ ушаржа байдаг гээшэ. Хамаг эдэ бэрхэшээлнүүдэйнь эшэ үндэһэн юун бэ гэбэл, һүүлэй хорёод жэл соо мүртэй анхарагдаагүй материальна бааза болоно. Нютаг бүхэндэ шахуу клубуудай, библиотекэнүүдэй байшангууд капитальна заһабарилгада арбан-хорин жэл соо ороогүй, үмхиржэ, шэнээр баригдахаар болошоһон, социально-соёлой объектнүүдтэ хайхарамжагүйгөөр хандаха гээшэ заншалта болошоһон байна гэжэ съездэдэ элдэб районуудые түлөөлжэ ерэһэн делегадуудай хэлэхэ зүб. Гэхэтэй хамта, мүнөө хүдөөгэй соёлшодой иимэ хүшэр байдалда ороод байһанда өөһэдынь гэм зэмэ баһал бии гэжэ КПСС-эй Баргажанай райкомой нэгэдэхи секретарь **В. Б. Базаров** зааба. Социально-соёлой объектнүүдые барилгада тон бага мүнгэнэй һомологдодог байхадашье, холын болдолтой бэрхэшүүл мүнгэ үлүү гаргаад лэ, клубуудые яндайтар барижархидаг байгаа ха юм. Дээрэһээ заабари хүлеэжэ һурашаһан заримашуулай гэмээр мүнөө зарим нютагуудта бүхы юумэн хооһон байна бэшэ аал гэжэ тэрэнэй хэлэхэдэ, дэмжэһэншье, үгышье хүнүүд зал соо хүүешэнэ. Зүгөөр шэнэдхэн хубилгалга хүдөөгэй соёлой гуламтануудта үшөөл хүрөөдүй, хүнэй ажал ябуулгын эгээн орёо нарин һалбарида ашата нүлөөгөө үзүүлээдүй байна гэжэ тэрэнэй тобшолол хэхэдэ, бүхы зон дэмжэжэ, халуунаар альга ташаа.

«Нютаг бүхэндэ шахуу соёлшодой мэргэжэнги кадрнууд дутана. Соёлой институт, хүгжэмэй ба соёл-гэгээрэлэй училищинуудые дүүргэжэ гараһан залуушуул нэгэ газартаа удаан торожо хүдэлнэгүй. Энэ юун тухай хэлэнэб гэхэдэ, эдир залуу хүбүүд, басагадые мэргэжэлдэ һургахаһаа гадна, тэдэниие гражданска талаарнь ёһоор хүмүүжүүлнэгүй, үүргэ, харюусалгыень хүсэд ойлгуулжа, ухаан бодолдонь нэбтэрүүлнэгүй гээшэ гэжэ арадай депутадуудай Кабанскын районно Соведэй гүйсэдкомой соёлой таһагые даагша **Л. Н. Рюмкина**, Хяагтын районой Хүдэриин сомоной Соведэй түрүүлэгшэ, КСК-гай тусхай соведэй түрүүлэгшэ **Д. Д. Тубденова** гэгшэд онсолон хэлэһэн байна. Клубуудай болон соёлой байшангуудай техническэ хангалгые һайжаруулха тухай, залуушуулай сүлөө сагаа зүбөөр эмхидхэхэ хэрэгтэ комсомолой организацинуудай һулаар хабаададаг тухай нүхэр Рюмкина, соёлой-спортивна комплекснуудай материальна үндэһэнэй һула байһан тухай, ажахын, партийна ба совет хүтэлбэрилэгшэдэй соёлой хүдэлмэридэ хуушанайхяараа хандахаяа абдадаг тухай нүхэр Тубденова шүүмжэлхы хурса үгэнүүдые хэлээ.

Уран һайханай хүдэлмэриие хүгжөөн һалбаруулха хэрэгтэ ямар юумэн һайнаар нүлөөлжэ, түлхисэ үгэхэ аргатайб — тэрээн тушаа Яруунын районой Нарһатын соёлой байшангай «Яруунан» гэжэ ансамблиин уран һайханай хүтэлбэрилэгшэ, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ **Л. М. Черепанова**, Хурамхаанай районой Гааргын совхозой директор **Г. Б. Шотхоев** гэгшэд һанамжалжа, сугларагшадай халуун дэмжэлгэдэ хүртөө. Түбхын түрүүндэ клубуудта, соёлой байшангуудта ажахынуудай зүгһөө материальна туһаламжа үзүүлжэ, уран һайханай кружогуудта, ансамбльнуудта, ерэдэй театрнуудта ябажа байдаг эдэбхитэдые али болохоор урмашуулха хэрэгтэй. Район бүхэндэ хүүгэдэй хүгжэмэй һургуулинуудые олон болгохо, һуралсалайнь шенарые дээшэлүүлхэ, нютагуудта хүдэлхеэр ерэһэн залуу мэргэжэлтэдые байраар, түлеэ зэлһээр хангаха, дэмжэлгэ үзүүлхэ. Эдэ бүгэдын ашаар лэ хүдөө нютагуудтахи соёлой гуламтануудай гал дэгжээгдэхэ аргатай гэжэ тэдэнэй хэлэһые бүри хожомшог, съездын хүдэлмэрез түгэсхэхэ багта үгэ хэлэһэн Зүүн Сибириин соёлой институдай комсомольско организациин секретарь **Татьяна Кочетова** зүбшөөһэн байна. Тиихэ зуураа залуу мэргэжэлтэдые, хүдөөгэй соёлой байшангуудта практика гарахаяа ошоһон студентнэрые зохидоор угтажа абахагүй, тэдэнэй шэнэ газарта бэеэ хэр зэргээр абажа ябаһан тухай багшанартань дуулгахагүй ушарнууд үсөөн бэшэ үзэгдэдэг гэжэ тэрэ дуулгаба. Ажахынуудһаа стипендиадууд соёлой һургуулинуудта тон үсөөн эльгээгдэнэ, бүхыдөө мүнөө институдтань тиимэ оройдоол 12 студент һурана гэжэ тэрэнэй мэдээсэһэниинь шье һанаа зобоомоор. Иигээд ерэхэдээ, хүдөө нютагуудта гаража хүдэлхэ дуратайшуулай жэлһээ жэлдэ үсөөржэ байһаниинь гайхахаар бэшэ болошоно хаш... «Манай һургажа гаргаһан студентнэрэй бэлэдхэл һанаһанда хүрэмөөр бэшэ байхаяа һанадаг. Үдэр бүри ямар нэгэ хэмжээ ябуулгада, митинг, суглаануудта хабаадахаар уялгалагдаад, хэшээлнүүдһээ сүлөөлэгдэдэгыемнайшье һайшаахаар бэшэ. Курс бүхэниие халта-мултэ шагнаад лэ гарашанабди. Институдтамнай 5 жэлэй һуралсалай болзор тогтоохоор болоо»,— гэжэ Т. Кочетова шухала асуудал сугларагшадай анхаралда табиһан байна.

Республикын кинофикаторнуудай, илангаяа хүдөө нютагуудта ажаһуугшадта кино харуулдаг ажалтанай хүдэлмэридөө ямар бэрхэшээлнүүдэй ушардаг болоһон тухай Хэжэнгын районой Хөөрхэ нютагай киномеханик, СССР-эй кинематографиин отличник, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ **Д. Ш. Доржигутапов** хэлээ. Мүнөө сагта хурдан түргэнөөр хүгжэжэ байгаа мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэй үнэн мүрысөө хэжэ, хүнүүдэй үргэн мэдэсэтэй, үндэр эрдэмтэй болоһые өөһэдынгөө туһада хэрэглэжэ, киноискусствын шэнэ бүтээлнүүдые олоной дунда дэлгэрүүлхэ ёһотойбди гэжэ тэрэ онсолһон байха юм.

Мухар-Шэбэрэй районой Шаралдайн хүдөөгэй библиотекые даагша **М. С. Ивановагай** съезд дээрэ хэлэһэн үгэ эгээл тодо, хурса, һонин үгэнүүдэй нэгэн байба гэжэ сугларагшадай тэмдэглэһые зүбшөөхөөр. Нютагуудай библиотекэнүүдтэ һайн-һайн номуудай ехэнхидээ хүрэжэ ошодоггүй байһанда районуудай партийна ба совет хүтэлбэрилэгшэд, худалдаа наймаанай хүтэлбэрилэгшэд зэмэтэй гэжэ тэрэ шүүмжэлһэн, юрэнхыдөө библиотекарьнуудэй хүдэлмэриие хойшо татадаг һаад түбэгүүдэй эшэ үндэһые сэхэ зааһан байна бшуу.

СПОРТ — ОЛОНОЙ ХАБААДАЛГААР ХҮГЖЭХЭ ҺАЛБАРИ

Республика соомнай бии байгаа спортивна түхеэрэлгэнүүдэй гүйсэд дүүрэнээр ашаглагдадаггүй байһан тухай хэлсэһээр үнинэй гээшэ аабди даа. Үнгэрхэдөө, ниислэл хотымнай стадионууд оройдоол 40—50 процент ашаглагдадаг байха юм. Улаан-Үдэдэ, бүхы дээрээ 7 КСК байгуулагданхай, тиихэдээ тэдэнэй хүсөөр соёлой хэмжээ ябуулгануудые үнгэргэгдөөд, спортивна хүдэлмэри мүртэй анхарагданагүй. Улаан-Үдын мяха-консервын комбинат, прибор бүтээлгын нэгэдэл, «Теплоприбор», «Электромашина», «Бурятфермаш» заводууд гэхэ мэтын томо-томо предприятинууд олоной хабаадалгатай спортивна нааданууды, мүрысөөнүүдые, коллективүүд хоорондын уулзалгануудые эмхидхэнэгүй. Энэ талаар һайн жэшээнүүдые гансал «Сокол» посёлогой, авиационно заводой соёлой-спортивна комплекснууд харуулдаг,— гэжэ арадай депутадуудай Улаан-Үдын горсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ **В. К. Агапов** хэлэһэн байна.

— Хотодомнай хүнгэн атлетнүүдэй бэеэ һорихо манеж хэрэгтэй. Манда—спортсменүүдтэ, материальна дэмжэлгын үзүүлэгдээ гээшэ һаань, тэрэниие бидэ өөһэдөө бариха аргатайбди,— гэжэ СССР-эй зургаа дахин чемпион, СССР-эй суглуулагдамал командын гэшүүн, Олимпийскэ нааданда хабаадаһан оюун бэлигтэ спортсмен **П. К. Яковлев** олоной альга ташалган доро мэдүүлбэ. Юрэнхыдөө республикадамнай бэлигтэй бэрхэ спортсменүүдэй олоншье һаа, олоной хабаадалгатай физкультура һулаар хүгжэнэ. Буряадтамнай бии байгаа 178 ажахын оройдоол 58-дань физкультура эрхилхэ тусхай инструкторнууд хүдэлнэ. Бүхыдөө соёлой-спортивна зүүгаад комплекс байгуулагдаа. Зүгөөр һайн бэлэдхэлтэй спортивна хүдэлмэрилэгшэдэй дутаһан дээрэһээ мүртэй ажал ябуулагданагүй. Саашадаа энээниие анхаралдаа абажа, Д. Банзаровай нэрэмжэтэ Буряадай багшанарай институдта, мүн республикаһаа гадуур физкультурын багшанарые, спортивна инструкторнуудые, тренорнүүдые бүри олоор бэлдэдэг болохо хэрэгтэй.

Буряадай спортын түйлалтанууд мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй хүсөөр бүри үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэхэ зэргэтэй. Толотомо илалтануудые түйладаг бэрхэшүүл манда бүри олон боложо байг. Зүгөөр спорт гээшэмнай хамтын дураар, бултанай хүсөөр хүгжөөгдэдэг һалбари гэжэ мартаха ёһогүйбди,—гэжэ спортын мэдээжэ мастер бултанда захиһан байна.

«ИСКУССТВО ХАДАА АРАДАЙ БАЯЛИГ МҮН»

гэһэн Ильич багшын үгэнүүд съездын гол уряа, сэнгүй ехэ удха болоо гэжэ сэгнэхээр. Соёлшодой съезд дээрэ үгэ хэлэһэн үйлэдбэриин, ажахынуудай түрүүшүүл Буряадайнгаа искусство болон литературын, соёлой ба спортын хүгжэлтэдэ сэхэ хабаатай байһанаа мэдэржэ байгаа ха юм. Ленинскэ комсомолой нэрэмжэтэ нарин сэмбын комбинадай директор, Социалис Ажалай Герой **К. П. Альцман**, БАМ-ай Буряадай участогай дорпрофсожой түрүүлэгшэ, Социалис Ажалай Герой **А. В. Бондарь**, ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэн, архидалгагүй байдалай түлөө тэмсэхэ республиканска бүлгэмэй президиумэй түрүүлэгшэ **Д. Г. Степанов**, Зэдын районой «Мир» колхозой һаалишан, Ажалай Алдар Солын гурбан шатын орденуудаар шагнагдаһан **М. Д. Гармаева** гэгшэдэй съезд дээрэ хэлэһэн үгэнүүд соёлшодой ажал хэрэгүүдтэ тэдэнэй гүнзэгы сэдьхэлһээ хамааржа, бэрхэшээл түбэгүүдыень зайсуулхадань туһалхаар бэлэн байһые гэршэлнэ. Гэхэтэй хамта искусствын, литературын, соёлой, спортын һалбаринуудай хүгжэлтэдэ бии байгаа дутагдалнуудые соёлшодһоо дутуугүй тэдэнэр мэдэжэ, һанамжа, дурадхалнуудаа, шүүмжэлэл, ажаглалтануудаа тэдэнэр хурагы хухадгүй хэлэбэ.

Уран һайхан юумэн тухай тэдэнэй ойлгосые бүрилдүүлжэ байдаг зоной үйлэдбэридэ, ажахынуудта ходо ошожо, ажабайдалыень, ажалыень бүри дүтэһөө шэнжэлдэг, тиимэ анхаралтай адаглалгаһаа үндэһэлжэ, бүтээлнүүдээ урладаг, зохёолнуудаа бэшэдэг болохыень хүдэлмэришэдэй, хүдөөгэй ажалшадай зүгһөө тэдэнэр дурадхаһан байна.

* * *

Съездын түгэсхэлдэ РСФСР-эй Соёлой министерствын түлөөлэгшэ **А. С. Орешкина** үгэ хэлээ. Мүн КПСС-эй ЦК-гай харюусалгата хүдэлмэрилэгшэ **Ю. Ф. Уткин** съездын хүдэлмэридэ хабаадалсажа, делегадуудай асуудалнуудта харюусаа. КПСС-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь **А. М. Беляков** түгэсхэлэй үгэ хэлээ.

Республикын соёлой хүдэлмэрилэгшэдтэ, олониитэдэ хандаһан Хандалга нэгэн дуугаар баталагдан абтаа. Бүхыдөө республикын соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй V съезд үндэр дэбжэлтын, эдэбхи үүсхэлэй оршон байдалда үнгэрөө гэжэ тэмдэглэхээр.

ТАСС — АПН

ХИЛЫН СААНАҺАА

…ХООРОНДЫН ТҮНИ ТҮБШЭН, АМГАЛАН ТАЙБАН БАЙДАЛАЙ ТҮЛӨӨ

…бачевой хани
… хэрэгээр Ин-
…дэһэн уулзал-
…доонүүд улас-
…элэлэй гол ан-
… Эндэ болоно
…доонүүд, уул-
… материал-
…эй ЦК-гай 1-
…етарин хүндэ-
… Премьер-Ми-
… эмхидхэһэн
… М. С. Гор-
…дины хэлэһэн
… онийтэдэ
… долгэрүүлэн
…элнүүд үргэ-
…, ядерна дай-
…ысуулан сара-
… уласхоорон-
… гуримшуул-
…элэй асуудал-
…оонүүдэй гол
…ргаһан бай-
…элнэ. Совет-
…ан хадаа улас-
… түбшэн ба
… байдалай шу-
…эл, Индитэй
… хэлбэришэ-
…эхэ хараа шу-
… гадаадын по-
… шэглэлнүүдэй
… гэжэ тэдэнэр
М. С. Горбачев
… дээрэ бууми-
…шэ халуу-
…, һайн һай-
…дэйнь түлөө
…, бүхы энэд-
… баясхалан
…,—гэжэ «Ин-
… газетэ тэм-
…ласхоорондын
… боложо бай-
…хэрэгүүдтэ со-
…эгшэ үндэр
… Эзлжээндээ
…дэ хүшэр үе
…дэ туһалдаг
…ые туһалжа
… ба арадай ту-
… М. С. Горбачевые амаршалһан байгаа».

Бүхы арадуудай амгалан тайбан ерээдүй байдалые хангахын тула хоёр ороной гаргадаг хүсэлэл оролдолгонууд тон шухала удха шанартай юм гэжэ «Таймс оф Индиа» газетэ тэмдэглэнэ. Дэлхэй дээрэ хоёр агууехэ гүрэнэй эзэлдэг байдал тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэдтэ онсо үүргэ, уялга олгоно гэжэ М. С. Горбачев мэдүүлбэ.

ВАШИНГТОН. Индиин болон СССР-эй хүтэлбэрилэгшэд «одото дайнай» американ программые эрид буруушааха зуураа, тэрэ дэлхэй дээрэһээ ядерна буу зэбсэгые үгы хэхэ замда бэрхэшээл түбэгүүдые ушаруулна гэжэ Эн-би-си гэдэг телекомпани мэдээсэнэ. «Буу зэбсэгүүдые хинаха талаар США-гай бэелүүлдэг политикые хоёр хүтэлбэрилэгшэд буруушаан шүүмжэлбэ» — гэжэ «Вашингтон пост» бэшэнэ.

Индитэй хани харилсаагаа бэхижүүлхые Москвагай хүсэжэ байһан ушар, Урда Азиин ба Дүтын Зүүн зүгтэхи оронууд тушаа СССР-эй бэелүүлдэг политика тухай М. С. Горбачевой гол шухала мэдүүлгэнүүд совет гадаадын политикын олон янзын, олон шэглэлтэй байһые элирхэйлэн гэршэлнэ гэжэ «Крисчен сайенс монитор» газетэ бэшэнэ. Ядерна туршалгануудые нэгэ талаһаа болюулһанайнгаа ашаар Советскэ Союз хүгжэжэ байгаа оронуудай дура татаба. Энээниие һунааха тухай тэрэнэй шиидхэбэри «Делиин зургаанай» уряада тааралдана гэжэ Москва тэмдэглэнэ. Инди ядерна буу зэбсэгүүдые хуряаха талаар гаргагдаһан хүсэлэл оролдолгонуудые залан сэхээр дэмжэдэг юм.

ЛОНДОН. Индидэ совет хүтэлбэрилэгшые хүндэмүүшэ халуунаар угтаба гэжэ «Таймс» газетэ бэшэнэ. Совет-американ дээдэ тушаалта хүтэлбэрилэгшэдэй Рейкьявигта болоһон уулзалгада тэрэнэй хандаса, замбуулинай дайдада буу зэбсэг гаргалгые эрид буруушаалга гэхэ мэтэ асуудалнуудые Инди һайшаан дэмжэнэ. Совет-индиин харилсаан этигэл найдалда, адли тэгшэ эрхэдэ, нэгэ нэгэеэ хүндэлэлгэдэ, нэгэ нэгэнэйнгээ онсо шэнжэнүүдтэ анхаралтайгаар хандалгада, бэе бэеынгээ аша туһые хараада абалгада үндэһэлнэ бшуу.

БОНН. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин албанай хэрэгээр Индидэ ерэлгэ Ази түбиин энэ хүсэн түгэс оронтой харилсаа холбоогоо хүгжөөхын тула СССР-эй шууд сэхэ хараа шэглэл баримталдаг байһые батална гэжэ Баруун Германиин телевидени тэмдэглэнэ. Делидэ боложо байһан совет-индиин хөөрэлдөөнэй үргэлжэлэл совет-индиин холбоо барисаае улам хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ уялгатай байна.

ДАМАСК. Совет-Индиин дээдэ тушаалта хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалгын Индиин ба Номгон далайнуудай оршондохи байдалда һайнаар нүлөөлхэ, эндэ эб найрамдал ба аюулгүй байдал бэхижүүлхэ, гүрэнүүд хоорондын харилсаа холбооё саашадань хүгжөөхэ байһаниинь арсашагүй гэжэ «Аль-Баас» газетэ найдажа байһанаа мэдүүлнэ.

КОЛОМБО. М. С. Горбачевой албанай хэрэгээр Индидэ ерэлгэ СССР-эй болон Индиин хоорондохи харилсаае хүгжөөлгэдэ бэшэ, харин бүхы хүн түрэлтэнэй аша туһада айхабтар ехэ удха шанартай байха юм гэжэ «Атта» газетэ зааһа. СССР томо ехэ социалис гүрэн, харин Инди бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй томо ехэ гүрэн болоно. Совет-индиин дээдэ тушаалта хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалгын социалис хани нэгэдэлтэ гүрэнүүдэй, бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй хүдэлөөнэй гэшүүн-оронуудай хоорондохи харилсаа холбооё бэхижүүлхэ арга олгохо байһаниинь арсашагүй. Совет-индиин хани барисаан эб найрамдалай ба бүгэдэ ниитын аюулгүй байдалай шухала эрхэ нүхэсэл мүн болоно гэжэ газетэ тэмдэглэнэ. СССР болон Индиин эб найрамдалые бэхижүүлхын түлөө, буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые зансуулхын түлөө, США-гай ээрхэг түримхэй политикые сарахын түлөө хамтаараа тэмсэнэ.

КПВ-гэй ЦК-гай ПЛЕНУМ

ХАНОЙ. Вьетнамай Коммунис партиин ЦК-гай 11-дэхи пленум ноябриин 17-һоо 25 болотор СРВ-гэй ниислэл хотодо болобо. Энэ жэлэй декабриин 15-да зарлагдаха КПВ-гэй VI съездэдэ бэлэдхэлэй асуудалнууд тэрээн дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байгаа.

КПВ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь Чыонг Тинь оролто үгэ хэлэхэдээ, пленумэй үрэ дүнгүүд Вьетнамай коммунистнуудай … хоёо байгаа хуралдаае амжалтатайгаар үнгэргэхэ … ла шиидхэхы удха шанартай байха юм гэжэ тэмдэглээ. КПВ-гэй VI съезд олоһон дүй дүршэлөө согсолхо, тэ… һургаал абаха, саашанхи ажал ябуулгынгаа хараа шэглэлнүүдые, зорилгонуудые зүбөөр тодорхойлхо, парти доторой жагсаал болон нэгэдэлые бэхижүүлхэ арга олгохо, социализмын замаар бэрхэшээл түбэгүүдые амжалтатайгаар гаталан дабахын ба социализмын замаар бата найдамтайгаар урагшаа дабшахын тула үндэһэ һуури байгуулха аабза гэжэ парти болон бүхы вьет нам арад хүлеэнэ.

СЭВ-эй гэшүүн-социалис оронуудай аха дүү партинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй хүдэлмэриин уулзалгын дүнгүүд, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевтой уулзалгын дүнгүүд тухай Чыонг Тиниин мэдээсэлые Пленумдэ хабаадагшад нэгэн дуугаар һайшааба.

Бүхы шатын партийна суглаанууд болон конференцинүүдэй үедэ Вьетнамай коммунистнуудай, ажалшадай оруулһан дурадхалнуудые пленум шэнжэлжэ үзөөд, үндэрөөр сэгнэбэ. Дурсагдаһан дурадхалнууд КПВ-гэй VI съездын үзэмжэдэ табигдаха ёһотой документнүүдтэ нэмэлтэ болгогдожо оруулагдаха байна.

КПВ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь түгэсхэлэй үгэ хэлэхэдээ, КПВ-гэй VI съездэдэ бэлэдхэлэй түгэсхэлэй шатые амжалтатайгаар үнгэргэхыень партиин түбэй зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдые, Вьетнамай бүхы коммунистнуудые уряалба.

Бхилайска металлургическа комбинадые мүнөө бүхы Инди мэдэнэ. Индиин хара металлургиин түрүү предприяти энэ совет-индиин олон талын хани харилсаанай найдамтай гэршэ мүн болоно. Ашаглалгада тушаагдаһан сагһаа хойшо эндэ 45 миллионһоо дээшэ тонно булад, 35 миллионһоо дээшэ прокат хайлуулагдаһан байна. Мүнөө үедэ предприятиин үйлэдбэриин хүсэнүүдэй үргэдхэгдэхэтэй адли заводто һэльбэн шэнэлэлгын хүдэлмэри ябуулагдана. Завод түрүүшынгээ металлые хорин табан жэлэй саана түрүүшынхёо хайлуулжа эхилһэн түүхэтэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (наада таладань) Магнитогорскын ахамад инженер А. Семенов (баруун гарһаа) эндэхэг нүхэртэйгөө С. Бхаттачарьятай заводой мартенэй цех соо хөөрэлдэжэ байна.

ТАСС-ай фотохронико.

НЭГЭДЭХИ КОМИТЕТ ХҮДЭЛМЭРЕЭ ДҮҮРГЭБЭ

НЬЮ-ЙОРК. Уласхоорондын эб найрамдал ба аюулгүй байдал хангаха тухай социалис гүрэнүүдэй эдэбхи үүсхэлые ООН-ой Генеральна Ассамблейн Нэгэдэхи комитет дэмжэбэ. Дийлэнхи олонхиин дуугаар тэрэ тогтоолой дурадхагдаһан проектые баталан абаһан байна. Мүнөө үеын дэлхэй дээрэ гүрэнүүдэй хоорондо харилсаа холбоо тогтоохоһоо, үгэеэ ойлголсохоһоо ондоо юумэн байхагүй гэжэ тэрээн соо тэмдэглэгдэнэ. Тиихэдээ гүрэн бүхэнэй хүгжэлтын ямар зам шэлэхэ байһые хэлбэришэгүйгөөр хүндэлхэ хэрэгтэй. Уласхоорондын харилсаанай үндэһэ һуури дээрэ адли тэгшэ аюулгүй байдал хангахын тула хүсэлэл оролдолгонуудые гаргаха уряатайгаар документ соо бүхы гүрэнүүдтэ хандана.

Буу зэбсэгүүдые, нэн түрүүн ядерна зэбсэгүүдые хуряаха, ерээдүйдэ амгалан тайбан байдал хангаха гээшэ бүгэдэ ниитын найдамтай аюулгүй байдалай эшэ үндэһэн болоно гэжэ бүлэглэлнүүдтэ хабаададаггүй, социалис болон баруунай оронуудай делегадууд юрэнхы хөөрэлдөөнүүд дээрэ үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ.

ПОРП-ын ЦК-гай ПОЛИТБЮРОГОЙ ЗАСЕДАНИ

ВАРШАВА. ПОРП-ын ЦК-гай Политбюрогой ээлжээтэ заседани эндэ боложо, ороной предприятинуудта ажалай эмхидхэлэй бригадна гуримые дары түргөөр нэбтэрүүлхые уряалба. Ажалай ашаг үрэ ехэтэй энэ түхэл шэнжые үргэнөөр хэрэглэлгэ арадай ажахы хүгжөөлгые нарижуулан һайжаруулхын тула тон шухала удха шанартай байна гэжэ тэмдэглэгдээ. Тиимэһээ тэрэниие нэбтэрүүлгэ саг зуурын хэмжээн болохо ёһогүй. Энэмнай ПОРП-ын X съездын шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан бэелүүлэгдэхэ удаан болзоорой ажал ябуулга болоно.

Ажалай эмхидхэлэй бригадна гурим социалис демократиин ба өөһэдөө өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын, ашаг үрэ дээшэлүүлгын али бүхы зүйлнүүдые бэелүүлхэ арга олгохо байна гэжэ заседани дээрэ тэмдэглэгдээ. Энэмнай өөһэдөө өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын тодорхой һургуули болоно. Эсэсэй эсэстэ ажалшан бүхэнэй ямар хубитаяа оруулһанай хэмжээгээр түлбэринүүд, урмашуулганууд тон зүбөөр хубаарилагдаха байна.

Ажалай эмхидхэлэй бригадна түхэл шэнжэнүүдые дэлгэрүүлгын хэрэгтэ бусад социалис оронуудай, нэн түрүүн Советскэ Союзай дүй дүршэлдэ түшэглэхэ шухала гэжэ ПОРП-ын ЦК-гай Политбюро тэмдэглээ. Иимэ дүй дүршэл шудалалгын арга боломжонууд Польшын болон Советскэ Союзай предприятинуудай хоорондохи харилсаанһаа абтаха байна.

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ:

- Энэдхэг — манай хани орон
- Үндэһэн оперо, баледүүднай яаһан бэ
- Арадай аман үгын абдарһаа

«НАМАСТЕ—МЭНДЭ АМАР!»

Россин болон Индиин хэр угһаа хоорондоо нягта холбоотой байһаниень мэдэнэбди. Энээн тухай хэлэхэдээ, дүрбэн зуун жэлэй саана худалдаа наймаанай хэрэгээр Энэдхэг орон ошожо ерэһэн Тверь хотын купец Афанасий Никитинэй бэшэһэн номынь, тэрэнэй үндэһөөр табигдаһан «Хождение за три моря» гэһэн фильм нэн түрүүн һанагдадаг гээшэ.

Энэмнай Энэдхэг ошоһон түрүүшынород хүн байһан бэшэ ааб даа. Тэрээнһээ уридшье холын энэ ороной баялигууд тухай һураг суу дуулаад, тиишэ зорижо ошоһон хүбүүд биил байгаа. Теэд Никитиндэ адли, энэ ороной үзэсхэлэнтэ байгаали, тэндэ ажаһуудаг арад тухай уран гоёор, баримтануудые хэрэглэн, зураглаһан аяншан байгаагүй.

Волгые уруудан, Каспиин далайе гаталаад, Перси орон соогуур гаража, саашаа Инди хүрэһэн байна. Замдань тушаалдаһан уршагуудые тооложо барашагүй. Табяад онуудай эсэстэ гараһан тэрэ киноһоо нэгэ хэһэг яашье мартагдадаггүй. Нэгэ баян айлайхиие Никитинэй бараалхахадань, эзэниинь сайтай юм гү, али ондоо нэгэ ундатай аягаяа уралдаа хүргэнгүйгөөр өөдөө хаража һуугаад, ама руугаа нарихаһаар гоожуулна. Манай купец тиигэжэ туршахадаа, миил нюур дээрээ адхажархёо һэн.

Ганса энэшье ушар хоёр ороной хоорондоо хэды ехэ илгаатай байһые гэршэлнэ. Ёһо заншалай, байгаалиин талааршье тиимэрхүү илгаатай.

Теэд нэгэдэлэй, ниитэ шэнжэ бэдэрээ һаа, үсөөн бэшэ байха. Хэлэнэй талаар гэбэл,ородшье, энэдхэгшье хэлэнүүд индоевропейскэ бүлэгтэородог байна. Урдань нэгэ үндэһэтэй байһан гэжэ мэдэхээр. Илангаяа санскридтай (эртэ урдын инди хэлэнтэй)ород хэлэнэй холбоонь нягта.

Н. Р. Гусевагай «Инди: мянган жэлнүүд ба мүноо үе саг» гэһэн гаршагтай тусгаар һонирхолтой ном соо адлирхуу удхатай аад, адляар үгүүлэгдэдэг үгэнүүдэй жэшээнүүд дурадхагданхай. «Нээгдэнхэй» гэһэн үгэ ородто — «открыто», санскрит дээрэ — «уткрита» гэжэ үгүүлэгдэдэг. «Һалхин» гэжэ үгэдэ санскридта — «ваю», ородто — «ветер, веять» гэһэн үгэнүүд тааралдана.

Хоорондоо хэдэн мянган километр зайтай аад, үнгэтэ шэрээр шэрдэжэ, арадай маягтайгаар бүтээһэн шабар нааданхайнуудыешье харахада, нэгэ нютагта нэгэ мастерай хэһэндэл адли байдаг.

Холын орон гэнэбди. Теэд карта абажа хараа һаа, манай Таджикистанһаа, Дунда Азиин бусад республиканууд-һаа Индиин хойто хилэ хүрэтэр тиимэшье холо бэшэ даа. Хараад үзэгтылши сүлөөтэйдөө.

Хоёр ороной хоорондохи холбоон ямаршье үе сагта таһараагүй юм. Бэе бэеынгээ байдалые хёрхоор адаглан хараха. Илангаяа шахардуу шанга байдалда. Нэгэ үе һургуулиин программа соо Н. Тихоновэй «Сами» гэжэ поэмэ орууладаа һэн. Ажалша арадые хамгаалдаг Ленин гэжэ хүнэй холын хойто хизаарта бии болоһон тухай дуулаад, англичанин эзэнэйнгээ урдаһаа бодоһон бишыхан барлаг хүбүүн тухай хэлэгдэһэн байна. Энэмнай 1919 ондо Пенджабай ниислэл Амритсар хотодо үнэн болоһон үйлэ хэрэгүүдэй үндэһөөр найруулагдаһан зохёол болоно бшуу. Тэрэ удаа Махатма Гандиин ударидалга доро ямаршье буһалгаа, һүйдхэлтэ ябуулга гаргангүй, хариин эзэдэй дарлалтые буруушааһан тайбан зониие һүрдөөхэ, хэһээхэ зорилготойгоор Англиин колониальна засагай захиралтаар тэдэниие хэдэн зуугаадаар буудажа алаа һэмнай. Шуһата энэ хюдэлгэ һэргэн бодожо байгаа энэдхэг арадай эрмэлзэл зоригые буурууулаа бэшэ, харин бүри эршэдхээ һэн. Энэ ушарта Октябриин революциин үзүүлһэн нүлөөн тухай совет ахамад поэдэй зохёол домоглоно ха юм. Агуу Ленинэй Индидэ болоһон үйлэ хэрэгүүдээр хододоо һонирходог, колониальна дарлалтаһаа заатагүй сүлөөржэ, дэлхэйн түрүү оронуудай тоодо орохо байһандань батаар этигэдэг байһаниинь мэдээжэ. Этигэлынь гүйсэд хүсэлдөө һэн.

Махатма Гандиин үзэл бодолой бүрилдэлгэдэ Лев Толстойн һургаал ехэ нүлөө үзүүлээ һэн ааб даа. Энэдхэг орондо хоёрдохи нютагаа олоһон ородой агуу уран зурааша Николай Константинович Рерих, Алтайн, Гималайн шэлэнүүдэй ниитэ үндэһэ изагуурһаа уламжалан, хоёр ороной гүн холбоон тухай, дэбжэлтын замаар алхамаа нэгэдхэн, суг хамта саашадаа дабшаха тухай бодомжолоо һэн. Тэрэнэй хүбүүн Светослав Рерихэй зурагуудые арбаад жэлэй саана Улаан-Үдэдөө харахадаа, хэды баясаа гээшэбибди? Урдахи-хойнохиин, зүүн-баруунай илгаа баримталангүй, ямаршье яһанай арадууд эбэй ёһоор ажаһууха ёһотой гэһэн нангин бодолоор тэрэнэй уран бүтээлнүүд сүм нэбтэрэнхэй.

Хоёр ороной түүхэтэ холбоон, ниитэ хуби заяан тухай агуу багшанарай хараа бодолнуудай бэелжэ, хүсэлдэжэ байһыень олон жэшээ дээрэһээ харанабди. Премьер-министр Р. Гандиин, энэ ороной правительствын уряалаар КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой хани ёһоор Индидэ ошоод байһан ушар энээниие дахин гэршэлнэ.

Совет болон Индиин арадууд бэе бэеынгээ хүгжэлтөөр ехэтэ һонирходог. Манай ороной выставкэнүүд Индидэ ходо эмхидхэгдэжэ, олоной һонирхол үүсхэдэг. 1984 оной август һарада, Индиин бэеэ даанхай байдалай үдэртэй дашарамдуулан, Москвагай ВДНХ-да Индиин худалдаа наймаанай-промышленна выставкэ үнгэргэгдөө һэн. Тэрэниие ехэтэ һонирхон хараа бэлэйбди. Тэндэ гэр доторой хэрэгсэл, урлал бүтээлнүүдһээ эхилээд, орёо оньһон түхеэрэлгэнүүд, электронно тоолон-тодорхойлолгын машинанууд хүрэтэр табигдаһан байна.

Үүдэ оромсоор Махатма Гандиин, Джавахарлал Неругэй, Рабиндранат Тагорой хара гантиг шулууе хайжа хэһэн дүрэнүүд, шэл доро тэдэнэй бэшэһэн зохёолнууд анхарал татана. Заншалта сари үмдэһэн, арюун сэбэр шарайтай, духадаа хүри улаан тэмдэгтэй Бхавна Рой гэжэ басаган «ямар юумээр һонирхонобта» гэжэ сэбэр ород хэлэн дээрэ һураад, энээн тушаа тобшохоноор хөөрөөд, тус тус таһагуудта яагаад хүрэхыемнай заагаад үгэбэ. Выставкэтэй ерэлсэһэн инди яһатан олонхидоо хүрин хара арһатай, елэн хара үһэтэй, нюдэтэйнүүд. Мянган хүнэй хүлгөөн соо бишыхашье ярана, тэбдэнэгүй.

Индиин киноартистнуудай фото-зурагуудтай стендын хажууда хүн зон олон харагдана. «Тэрэ Радж Капур, Наргис байна. Тэрэ — Амитабх Баччан», — гэжэ байжа совет хүнүүд һулагүй таняашархана. Үнэхөөрөөшье, совет хүнүүд индиин кинодо бүри алдар суута «Бродягын» үеһөө тон дуратай юм. Мүнөөшье Улаан-Үдымнай «Дружба» кинотеатрта Мидхун Чакроборти, Дхармедра, Зинат Аман, Дени Зонгпа гэдэг мэдээжэ артистнуудай хабаадалгатай «Как три мушкетера» гэһэн фильмдэ арбаад хоногой туршада билет абахань хэсүү байгаа. Бухы дэлхэй дээрэ алдар солотой болоһон киноартист, Индиин парламентын депутат Амитабх Баччанда манай орондо ехэ дуратай. Наадаһан фильм бүхэниень олон түмэн харагшад сэдьхэлээ доһолгон харадаг гээшэ.

Буряад оромнай Индитэй хэр угһаа нягта холбоотой юм. Бүри XVIII зуун жэлһээ «Үльгэр далай», «Шэдитэ хүүр», «Аржа-Буржа хаан» гэхэ мэтэ зохёолнууд, алдарта «Рамаянаһаашье» абтаһан хэһэгүүд, мүн Нагарджуна, Васубандху, Дхармакирти гэдэг ухаан түгэлдэр философнуудай һургаалнууд үргэнөөр дэлгэрээ һэн. Мүнөөшье буряад эрдэмтэд эдэ зохёолнуудые шэнжэлжэ, гүн баялигуудыень элирүүлнэ, мүнөөнэй Буряадай мэргэжэлтэ литературын бии бололгодо тэрэнэй үзүүлһэн нүлөөе тодорхойлно.

Буряад орон болон Индиин Манипур ба Трипур штат хоорондоо заншалта холбоотой юм. Тэндэһээ ерэһэн делегацинууд манай республикада ходо айлшалжал байдаг. Манайшье эрдэмтэд, уран зохёолшод, бусад мэргэжэлтэд албанай хэрэгээршье, аяншалгын путёвкоортшье Инди ошожо ерэдэг гээшэ. Үнгэрэгшэ жэлдэ буряадаймнай бэлигтэ уран зурааша Дашанима Дугаровай бүтээлнүүдэй выставкэ Дели хотодо үнгэрөө һэн. Мүн Зүүн эгэй, тиихэдээ, гол түлэб, Энэдхэг арадай хатарнуудые гүйсэдхэдэг «Лотос» ансамбль тухай суу манай орондо, хилын саагуургшье таранхай.

Индиин журналистнуудта үгэһэн интервью соогоо М. С. Горбачев совет болон энэдхэг арадай хани барисаан тухай иигэжэ хэлээ: «Минии һанахада, манай харилсаануудта тогтоһон эгээл шухала, эгээл бата бэхи юумэн гэхэдэ, заншалта ёһо гурим, олон жэлэй хани барисаан, хоёр талын, мүн уласхоорондын хэрэгүүдэй талааршье харилсаа холбоон болоно».

Саашадаашье энэ хани харилсаанай арадуудай хоорондохи эб найрамдалай, амгалан ажаһуудалай аша туһада хүгжэн һалбархыень совет хүтэлбэрилэгшын Индидэ ошоһон ушар батаар гэршэлээ.

Энэдхэг арадай ёһо заншалаар: «Намасте — мэндэ амар!» гэжэ түүхэтэ эдэ уулзалгануудые амаршалая.

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Лотос» ансамблиин хүтэлбэрилэгшэ Дандар Бадлуев энэдхэг арадай хатар гүйсэдхэнэ.

А. ЧЕПАКИНАЙ фото.

УНШАГША АСУУДАЛ ТАБИНА

ЭНХЭ БУЛАД.., БУСАД ХААНАБ?

Һаяхан би угаа эшхэбтэр байдалда ороов. Үгы, өөрынгөө түлөө бэшэ. Урдаа хараха, уладаа нияха юумэнэйнгээ түлөө. Гансашье минии урдаа хараха бэшэ, бүхы ниислэл хотымнай хүн зоной, бүхы буряад арадай урдаа хаража, үнэн сэдьхэлһээ омогорхожо байдаг оперо, баледэй академическэ театрай түлөө эшэгүүритэ байдалда ороов.

Ойлгосотой байхын тула, эхинһээнь хөөрэһүү. Баруун Украинаһаа ерэһэн сэрэгэй үндэр тушаалта нэгэ нүхэртэй танилсаа хүм. Улаан-Үдынгөө үзэсхэлэнтэ газарнуудые харуула гээ. Би хургаа даран тооложо, городойнгоо дүрбэн театрые нэрлэбэб.

— Буряадай гүрэнэй оперо, баледэй академическэ театр гэнэ гүш? Үшөө Ленинэй орденто гү? — гэжэ соносхолойнь хажууда ерээд, нүхэрни лаблан асууба. Батадхаһан харюу дуулахадаа, тэрэмни урдаһаам гайхангяар хараба.

— Энэтнай танай үндэһэн театр болоно гү? — гэжэ баһа асууба.

— Тиимэ, — гэжэ би харюусабаб.

— Национальна зохёолнууд репертуар соонь үгы шахуул. Али композиторнуудтнай тиимэ зохёолнуудые — оперо, балет гэхэ мэтые бэшэдэггүй гү? Бэшэхэ хүн үгы гү? — гэжэ байгаад, дээрэ дээрэһээнь асуудалнуудые табижа, намайе мэгдэхээгээ.

Академическэ театрайнгаа нэрэ хүндые аршалан, би шадалаараа сагаалха гэжэ оролдооб. Теэд... «Арюун гоохон Ангар дүүхэйһээ» ондоо мүртэй юумэ соносхол соонь олобогүйб. «Үхэлһөө хатуу», «Шэдитэ нюуса» гэжэ Б. Ямпиловай үшөө хоёр зохёол соносхол соо байхашуу. Харин ондоо юумэ алга.

Минии залуу ябахада, Дандар Аюшеевэй оперонууд, Жигжит Батуевай баледүүд табигдагша бэлэйл. Буряад оперно зохёолнуудай алтан жасада ороһон М. Фроловой «Энхэ-Булад баатар» гэһэн оперо яашооб? Юундэ табигданагүйб?!

Оперно, балетнэ зохёолнууд манда үгы гэхэ болоо һаа, худал. Д. Аюшеевэй «Анда нүхэд», «Аха дүүнэр», 1967 ондо бэшэгдэһэн «Саяан», дүүргэжэ ... оперо — «Сагаан хатан» ... хэ мэтэнүүдые шэнэдхэжэ ... руулжа табихаар бэшэ гү? Б. Ямпиловай ... гоон абгын ааша» гэһэн ... жэмтэ комеди, «Буд... эхиндэ», «Цыремпил ... журов», «Һүрөөтэ ... болон бусад оперо... юундэ һэргээн табижа ... хогүйб?

Залуу үеын ... Ю. Ирдынеевэй «Д... бурхан», «Таг...» балет оперо хоёр бий ...

Жигжит Батуевай ... һон долоон балет бий ... дэнэй дунда «Гэсэр» ... эпосэй үндэһөөр бэшэ... «Газарай хүбүүн» гэһ... ледые табяа һаа, һон... ха һэн. Авторынь дуу... дануудыень усадхаха ... тай байгаа бэзэ.

Оперно театрай... мад дирижер, ах... жиссер ба бусад хүт... лэгшэд эдэ мэтэ ... нуудыемнай анхарха... жэ һанагдана. Дуг... гэжэ гараараа занга... байһан бүтээлнүүдые ... байхада национал... пертуар хаанаһаа б... хэ гээшэб?

Ц.-Д. ДУГАР...

Ц.-Д. ДОНДОКОВА

НААДАНДА ХОЛИҺОНШЬЕ ҺААНЬ, БОДОЖО ҮЗЭХӨӨР БЭШЭ ГҮ?..

* * *

Нэгэ конторододо ороходом,
Нэрьесэ тоншоно
машинканууд.
«Таба» тэмдэгтэ
хүртэхөө,
Таршагалдана,
табаралдана үхэтэрөө.
Контороһоо гарангүй
һууһаар,
«Хоёрые» гэнтэ
абашалайт.

* * *

Хонидто захирһан
саарһаяа
Корзина руу хая һайн
дээрэз,
Хойроггонгүй нюураараа
ошолболш,
Холо ондоо байха, нээрэз.
Хонидшье маараагаараа
угтаха,
Хорёо дүүрэнээ мэдүүлхэ.

* * *

Хубилгахал даа
Хуушан зангаа,
Ажаллахал даа
Абан уялгаа.
Одоол тиихэдэ —
Одод шамда эмнилдэхэ,
Өлөөроо нүхэдш
мэндэшэлхэ.

* * *

Харгы уйтараа гэнэ гүш?
Харгы, уйтараа үгыл даа.
«Шалтагаанууд лэ»
нюдыеш уйтараагаа,
Шабар шабхаараа булаа.
Хахасахал даа
заримашуулһаа,
Хадамуудтань пудайхал
даа «хаатаршаханаа».
Эгээл тиихэдэ
Эрхэ бэшэ таабари
таагдаха.
Харгышье уйтархаа
болихо,
Һамганшье түхэлөө
олохо.

* * *

Һангай зөөридэ
Һабараа шунгуулаад.
Ебхэгэр мүнгэ
һаршагануулаад,
Елытэрээ үһөө
һамнуулаад,
Һүнии үйлсөөр гүйнэ
гүш,
Һүнһөө барин тэрьедэнэ
гүш?
Өөрөө
Өөрһөө
Тэрьедэжэ хаанаш
ошохогүйш,
Тэрэ урдаш юун
угтанаб?..

АБАРИ ЗАН ТУХАЙ АРАДАЙ СЭСЭН ҮГЭНҮҮД

Һайрхуу хүнэй үгэ
Һайб шэнги,
Даруу хүнэй үгэ
Далай шэнги.
Яяр хүн
Ямба ехэтэй
Яндан газар
Шулуу ехэтэй
Уулын үндэр мори зобоохо,
Уурай түргэн бэе зобоохо
Зоолэн хэлэтэй тугал
Хоёр эхэ шэргээхэ,
Зоолэн хэлэтэй хүбүүн
Хори гушые дахуулха.
Хүнэй муу заридаг,
Хониной муу жорсолдог
Арьяатанай араан шанга
Аяг муутын дуун хахир
Буха заншалтай аад,
Буруугай ухаантай.
Залуу морин хайрадаг,
Зан буруутай эрхэдэг
Замаг ехэтэй уһанда
Загаһа жараахай олон,
Зан һайнтай хүндэ
Нүхэр хани олон.
Һайхан һанаан амгалан,
Һанаанай муу зоболон.
Ухаатай хүн ехэрхэхэгүй,
Удхаатай уһан урдахагүй.
Зориг ехэтын зосоо ууҗам,
Зугаа ехэтын шарай уужам.
Харатай хүнэй харюунь
һарюу.
Уур муута
Уралаа хаха уурлаба,
Ама муута
Аягаяа хаха алдаба.
Урихан байхада
Ууртай нохойшье эрхэлхэ..

«Будамшууда» харюусана

«ОРОЙТОЙ ЮМ ГҮ ДАА, ҮГЫ ГҮ?..»

Газетымнай энэ оной октябриин 11-нэй номерто «Оройтой юм гү даа, үгы гү!..» гэһэн Будамшуугай фельетон барлагдаһан байгаа. Хэжэнгын районой Ородой-Адаг һууриндахи хэлхээ холбооной таһаг үбэлэй сагта хүдэлхөөр бэлэн болгогдоодүй, тэндэ хүдэлдэг зонһоо байха, юрэ ороод гараһан хүнэй бээрэхээр хүйтэн задагай байдалтай гэжэ тэрэ фельетон соо Будамшуугай гуурһаар шүүмжэлэгдэһэн байна.

Будамшуугай бэшэгэй барлагдаһанай һүүлээр энэ асуудалаар юун хэгдээб гэжэ һонирхоһон байгаабди. Һара улүүтэй сагай үнгэрөөд байхада, арадай депутадуудай Хэжэнгын райсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. КОТОВОЙ гар табилгатай харюу редакцидамнай ерэбэ.

Һара улүүтэй хүлеэлгэжэ ерэһэн харюуе хаража үзэхэдэ, Будамшуугай фельетон райсоведэй гү, али сомоной Советэй гүйсэдкомой зүблөөн дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ юм гү, али үгы гү гэжэ мэдэхын аргагүй. Мүн фельетон соо хэлэгдэһэн баримтанууд зүб байба гү, али бэшэ гү гэһэн сэгнэлтэшье үгөөгүй. Тухайлхада, Ородой-Адагай хэлхээ холбооной таһагай байшан заһабарилагдажа, сомоной Советэй котельнэһээ дулаасуулагдана.

Энэ байшангые үбэлэй сагта хүдэлхөөр бэлдээгүй байһанайнгаа түлөө сомоной Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Д. Б. Балданов, РУС-ай начальник Д. Ц. Ринчинова, совхозой директор Б. Ц. Дубшанов гэгшэдтэ шанга һануулга хэгдэбэ.

Саашадаа дүүрэн удхатай харюу үгэдэг байбал, һайн байгаа гээд Хэжэнгын райсоведэй гүйсэдкомдо һануулха хэрэгтэй.

ЗУУН УХААН

(Алтайн онтохон)

Дулаан боложо, газарай гэдэхэдэ, Алтай руу тохорюун бусаба. Түрэл намагтаа хүрэжэ ерэһэндээ баясан, хатаржа оробо. Ута хүлнүүдээ урагша хойшонь хаялуулжа, далияа дэбижэ байгаад хатархыень харажархиһан үнэгэн хороо бусалжа:

— Энэ баармые харагтылши! Хоёрхон ёдогор хүлтэй аад, хатарааб гэжэ зутархыень!

Тохорюун хатархаяа болижо, үнэгэн тээшэ харан гээд... Нэгэ, хоёр, гурба... аяар дүрбэн хүлтэй байһыень ойлгожорхибо! Гайхаһан гэлыһэндээ бүри хушуугаа ангайлгаба.

— Тай! — гэжэ үнэгэн хуугайлба. — Апай тадхай! Энэ ута хушуун соонь гансаханшье шүдэн үгыл!..

Тохорюун хушуугаа хам гээд, толгойгоо гунхылган зогсобо. Үнэгэн һалаха юм бэшэ:

— Һаа-һаа-һаа! Үгы, шэхэниинь хаана юм?! Тархинь шэхэгүй хэбэртэйл... Һөө-яа, тохорюун, ядахын сагта тархи соош юумэн бии юм гү?

— Аяар далайн саанаһаа харгыгаа оложо бусаа хадаа, — гэжэ тохорюун бархирхаһаа нааша болобо, — хүшүүхэн толгойдом ухаан байха ёһотойл...

— Ай даа, тохорюун, — гэжэ үнэгэн жохоогоо оложо байгаад наада барина. — Хайратайл амитан байнаш даа. Хоёрхон жүдэгэр хүлтэй, ахирхан ганса ухаатай. Намайе харалши: дүрбэн хурдан хүл, хоёр һүрмэн шэхэн, амаар дүүрэн аржагар шүдэн, аяар зуун ухаан... Үшөө хажуугаарнь папагар гоё һүүл байха!

— Үнэгэн хээтэй-аа! Дүрбэн хүлтэй, хоёр шэхэтэй, папагар һүүлтэй, аржагар шүдэтэй, үшөө тиихэдэ зуун ухаатай байналта... Харагты тиишээ, ангуушан ойртожо ябанал. Яажа бэеэ абархамнайб?!

— Зуун ухаамни зуун зүбшэл хэлэжэ байна. Алинииеньшье шагнахаяа мэдэнэгүйб, — гэжэрхёод, үнэгэн доргоной нүхэ руу шургашаба.

«Энэшни зуун ухаатай һэм шуу даа!» — гэжэ һанажа үрдэед лэ, тохорюун хойноһоонь гулдирба.

Тохорюун үнэгэн хоёрой нэгэ нүхэн соо хоргодохые наһандаашье хаража үзөөгүй ангуушан гайхалаа бараба. «Ихэдэнь ядаг бэлэй», — гэжэ һанахатайгаа сасуу гараа нүхэ руу гудараад, жүдэгэр ута хүлнүүдһээнь татажа, тохорюуе газаашань гаргажархиба. Айһандаа баармашни ами табиһаншуу болошоо.

«Энэмни нүхэн соо бүтэжэ үхэшөө юм байна», — гэжэ ангуушан өөртөө хэлээд, тохорюуе саашань шэдэжэрхибэ. Дахин нүхэн соогуур һабардажа, үнэгэн хээтэйе гаргажа ерээд лэ, арһан сумаа руугаа хэжэрхибэ. Хоёр һүрмэн шэхэниинь шье, хүсэтэй дүрбэн һабарыньшье, аржагар һайхан шүдэниинь шье туһалаагүй.

«Байзалши, үнеөхи тохорюугаа абалсаха байна», — гээд ангуушанай хараашалхада, тэрэнь дүтэ наашашье үзэгдэбэгүй.

Тиигэжэ зуун ухаатай һайрхуу үнэгэн ангуушанай олзо боложо, гансахан ухаатай тохорюун бэеэ абаржа шадаһан юм гэлсэдэг...

Ородһоо Б. ДАМБА-РИНЧИНОВА оршуулба.

ҮРЕЭЛНҮҮД

Ленин шэнги,
эрдэмэй далай боложо,
Байгал шэнги, баян гүн,
Саяан шэнги, үндэр сарюун,
Наран шэнги мандажа,
Набша шэнги дэлгэржэ.
Хуби заяа ехэтэй,
Коммунис арюун
бодолтой,
Түрын эрхэтэн болоорой.
(Үхибүүдэй үйндөө хүрэхэдэнь хэлэдэг).
Хүрьһэтэ нарата дэлхэйдэз,
Колхоз түрэл нютагтаа
Хүн зондоо хүндэтэй,
Хүүгэд үринэр баянтай,
Хуби заяагаа нэгэдүүлэн,
Хүхюутэй, эбтэй, юрөөлтэй,
Хододоо жаргажа
ажаһуугты!
(Залуу бүлэдэ хэлэгдэхэ үгэ).

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи, хоёрдохи хуудаһануудта «Азида тогтууритай ба аюулгүй байдал хангалга — хамтын уг зорилго мүн» — М. С. Горбачевой Индиин парламентаринартай уулзалга тухай ТАСС-ай мэдээсэл. Дэлхэй дээрэ ядерна буу зэбсэггүй, хүсэрхэлгэгүй байлгын гол ёһонууд тухай Делиин Деклараци. ТАСС-ай һүүлэй бусад шэнэ һонин.

Гурбадахи хуудаһанда. Мүнөөдэрэй шухала хэрэг. «Салин хүлһэн олзо бэшэ» — Д. Санжиевай статья. Һайн шанартай эд бараа үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ: «Модон гэр хэрэгтэй» — ТАСС-ай материал. Хилын саанаһаа.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Һонирхохол байхат. «Үдэрэй час бүхэниие — физкультурада» — ТАСС-ай материал. Уран шүлэгэй долгиндо — Юлия Зубенкын шүлэгүүд. Моодо тухай хөөрэлдэе. «Үбэлэй эрилтээр» — Л. Калининагай тэмдэглэл. Гэрэй эзэн эхэнэртэ. Кроссворд. Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Время. 9.50—«АБВГДейка». 10.20—Хара далай шадарай античина хотонууд. 10.50—«Бултанда ба хүн бүхэндэ». 11.20—«Хүн. Газар дэлхэй. Юртэмсэ». 11.50—Югославитай уулзалга. 12.50—Харьков хотын предприятинуудай жэшээ дээрэ хоёр халаанай хүдэлмэриин социальна асуудалнууд тухай. 13.50—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 14.05—«Волочаевские дни» — уран һайханай фильм. 16.00—«Суббото — түрэлхидэй үдэр». 17.30—«Мэдээжэ аад, юрэ бусын юумэн». 18.30—Театральна шэнжэлэл. 19.45—Мульт-фильм. 20.00—«Ягуар»—1936» — уран һайханай фильм. (Польшо). 20.50—«Хүгжэмтэ ринг». Композитор А. Морозов болон «Форум» бүлэг. 22.00—Время. 22.30—«Хаана, хэзээ, юун болооб?» — телевикторина. 24.00—Баримтата фильм. 00.20—Футболоор СССР-эй чемпионат. «Динамо» (Москва) — «Динамо» (Киев).

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—Баримтата фильм. 9.25—Ритмическэ гимнастика. 10.10—«Үглөөнэй почто». 10.40—«Право решать» — уран һайханай фильм. 1-дэхи, 2-дохи сери. 12.50—М. П. Мусоргский. 13.35—Армениин телевидениин программа. 14.55—Москва. Консерваториин Ехэ зал. 16.45—Спортивна программа. 17.25—Концерт. Улаан-Үдэ. 18.40—«Горн» программа. 19.15—«Дүлэн». 19.50—«Гайхалтай һонин юумэн». Москва. 20.40—Баримтата фильм. 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!». 21.15—Арадай аялга дуунууд. 21.30—Калужска областиин Козельск хотын жэшээ дээрэ хүн зоной амаралтые һайжаруулгада партийна, совет болон ниитын эмхинүүдэй үүргэ. 22.00—Время. 22.30—Совет дуунай «Москвагай намар» фестивалиин концерт.

Хадам эхынь, РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник, ажалай ветеран **МУХАСАНОВА Балмасу Пыловнагай** наһа бараһан ушараар редакциин ахалагша машинистка Д. А. Гончиковада «Буряад үнэнэй» коллектив гүнзэгы шаналалаа мэдүүлнэ.

Яруунын районой Эгэтэ-Адаг һууринай Октябрьска гудамжын 8-дахи гэртэ 1986 оной декабриин 1-дэ бэень хүдөөлүүлэгдэхэ.

Редакторай орлогшо **Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.**

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50-96, приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76; отделы: партийной жизни — 2-60-91, пропаганды — 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации — 2-34-05, переводов — 2-54-93, писем и селькоров 2-67-81, корректорская — 2-33-61, выпускающие — 2-35-95, Собственные корреспонденты: п. Баргузин — 91-1-44, г. Закаменск — 34-33, п. Кырен — 91-7-18, Северобайкальск — 35-73, п. Хоринск — 55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли. г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-00780. Заказ № 276. Индекс 04609